

PREHİSTORYA □ ARKEOLOJİ □ ESKİÇAĞ TARİHİ

ARKEOLOJİ VE SANAT

SANAT TARİHİ □ ETNOGRAFYA □ NUMİSMATİK

GEÇMİŞTEKİ OYUN; ROBERT J. BRAIDWOOD ■ ULUSLARARASI TARİHÖNCESİ ARKEOLOJİSİNİN UNUTULMAYACAK İKİ BİLİMCİSİ; UFUK ESİN ■ BRAIDWOODIAN MEMORIES; PATTY JO WATSON ■ BRAIDWOOD DAYS; DAVID WEBSTER ■ DÜNYA VE TÜRK ARKEOLOJİSİNİN BÜYÜK KAYBI BRAIDWOOD -ARKEOLOJİDE YENİ BİR DÖNEMİ BAŞLATAN İSİM; MEHMET ÖZDOĞAN ■ ROBERT-LINDA BRAIDWOOD YAŞAMLARI, ESERLERİ; NEZİH BAŞGELEN ■ MEVSİM MEVSİM ÇAYÖNÜ KAZILARI 1964-1991 VE SONRASI...; ASLI ERİM-ÖZDOĞAN ■ ULUCAK HÖYÜK; MUKADDER ÇİLİNGİROĞLU ■ CHICAGO ÜNİVERSİTESİ DOĞU BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ'NÜN ANADOLU ARKEOLOJİSİ İLE İLGİLİ YAYINLARI.

ANADOLU'DA ROMALILAR II
DAVID MAGE
Batı Anadolu ve zenginlikleri

KIRGIZİSTAN'DA TAŞ BALBAL VE İNSAN BİÇİMLİ HEYKELLER
STONE BALBALS AND STATUES IN HUMAN FORM IN KIRGIZISTAN
Oktay Belli

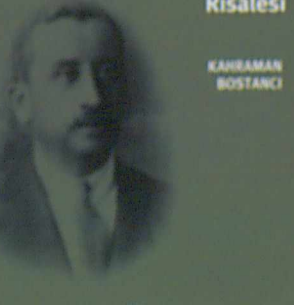

Tüm Yayınlarımız
Beyoğlu'ndaki Kitabevimizde...
Arkeoloji ve Kitap
Dostlarımızı Bekliyoruz!

SATIŞ MAĞAZASI/KİTABEVİ
Yeniçarşı, Cad. Petek Han No: 32/A 80060 Galatasaray/İstanbul
Tel: 0212 249 92 26

İDARE YERİ
Hayriye Cad. Çorlu Apt. 3/4 80060 Galatasaray/İstanbul
Tel: 0212 293 03 78 (pbx) Faks: 0212 245 68 77
www.arkeolojisanat.com / info@arkeolojisanat.com

MEHMET VAHİT BEY
ve Güzel Sanatlar Üzerine
Bir Terminoloji Risâlesi

KARAKAN
BOSTANCI

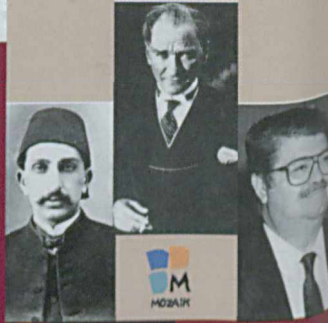
POMPEIUS'UN YETKİSİ HAKKINDA
(De Imperio Cn. Pompei)

MARCUS
TULLIUS CICERO

Türk Dış Politikası
1774-2000

William Hale

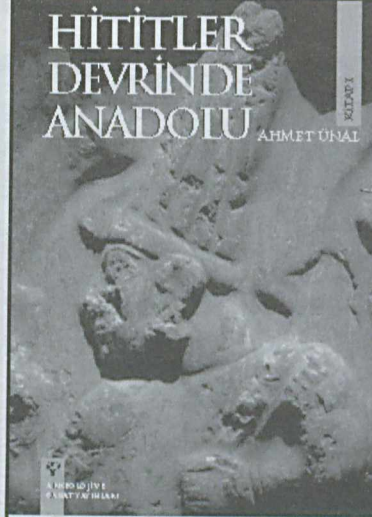

Seksek Arkadaşım
HADRIYANUS

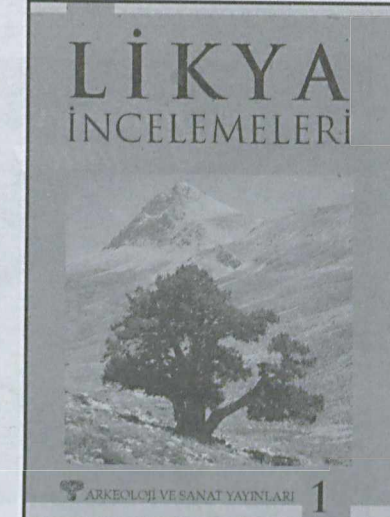

Hastalık iyileşmeye
giden yoldur

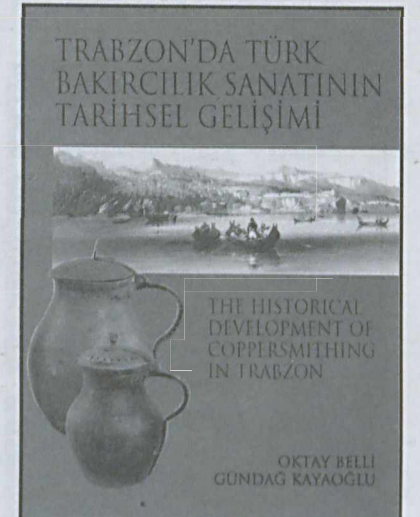
Hastalıkları öğrenen
ve anlatılan

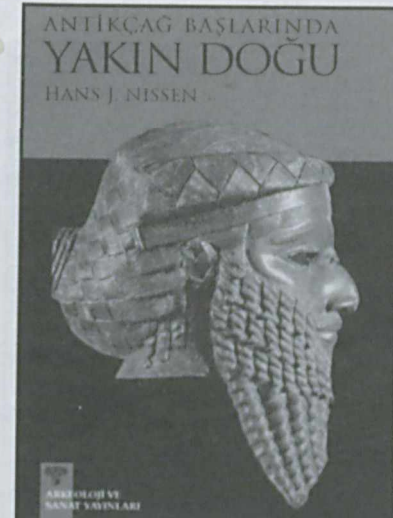
HİTİTLER DEVRİNDE ANADOLU I
AHMET ÜNAL
19.5 x 27.5 cm. 224 sayfa

LİKYA İNCELEMELERİ I
19.5 x 27.5 cm. 148 sayfa

TRABZON'DA BAKIRCILIK SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ
O.BELLİ - G. KAYAOĞLU
19.5 x 27.5 cm. 96 sayfa

ANTİKÇAĞ BAŞLARINDA YAKIN DOĞU
HANS J. NISSEN
Çev: Z. Zühre İlgelen
13.5 x 19.5 cm. 272 sayfa

TROYALI KADINLAR
EURIPIDES
Çev: Sema Sandalcı
13.5 x 19.5 cm. 96 sayfa

Eski Yunan ve Roma'da Tekinsizlik ANTİK EDEBİYATTA HAYALET HİKAYELERİ
D. FELTON Çev: İnci Delemen
13.5 x 19.5 cm. 200 sayfa

Kitap siparişleriniz özel kargo ile adresinize teslim edilir.

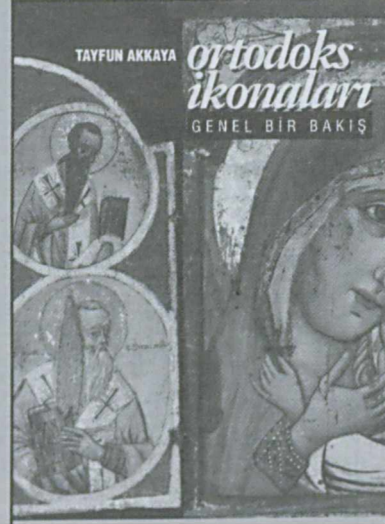
Arkeoloji ve Sanat Yayınları: Hayriye Caddesi Çorlu Ap. 3/4, 80060 Galatasaray / İstanbul
Tel: 0 212 293 03 78 - 245 68 38 Fax: 0 212 245 68 77

Satış Mağazası/Kitabevi: Yeniçarşı, Cad. Petek Han No:32/A 80060 Galatasaray / İstanbul
Tel: 0 212 249 92 26

www.arkeolojisanat.com / info@arkeolojisanat.com

ANTİK ÇAĞ'DA YAŞAMIN VE ÖLÜMÜN BİLİNMEZİNE YOLCULUK
Roma'nın Gizem Dinleri
Çiğdem Dürüşken
Antik Çağ'da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezine Yolculuk
ROMA'NIN GİZEM DİNLERİ
ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN
13.5 x 19.5 cm. 216 sayfa

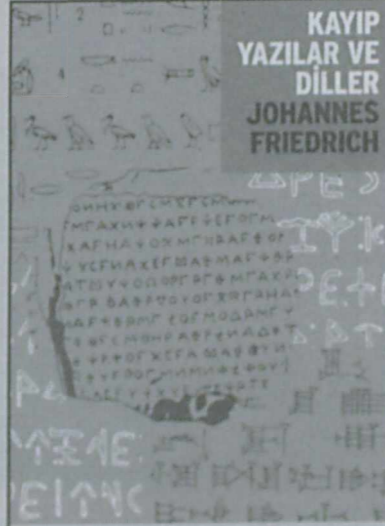
TAYFUN AKKAYA
Ortodoks İkonaları
GENEL BİR BAKIŞ
ORTODOKS İKONALARI
Genel Bir Bakış
TAYFUN AKKAYA
13.5 x 19.5 cm. 172 sayfa, SB Resimler

Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları
Mehmet Özdoğan
TÜRK ARKEOLOJİSİNİN SORUNLARI VE KORUMA POLİTİKALARI
MEHMET ÖZDOĞAN
13.5 x 19.5 cm. 156 sayfa

RESİMLERLE
Antik Roma'da Mimarlık ve Mühendislik
Fritz Kretzschmer
RESİMLERLE ANTİK ROMA'DA MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK
FRITZ KRETZSCHMER
13.5 x 19.5 cm. 154 sayfa, SB Resimler

KAYIP YAZILAR VE DİLLER
JOHANNES FRIEDRICH
KAYIP YAZILAR VE DİLLER
JOHANNES FRIEDRICH
13.5 x 19.5 cm. 232 sayfa, SB Çizimler

ROMA'DA DOĞAN BİR EĞİTİM SİSTEMİ RHETORICA
Roma'da Rhetorica Eğitimi
Çiğdem Dürüşken
Antik Çağ'da Doğan Bir Eğitim Sistemi Rhetorica ROMA'DA RHETORICA EĞİTİMİ
ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN
13.5 x 19.5 cm. 144 sayfa

Kitap siparişleriniz özel kargo ile adresinize teslim edilir.

Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Hayriye Caddesi Çorlu Ap. 3/5, 80060 Galatasaray / İstanbul
Tel: 0 212 293 03 78 - 245 68 38 Fax: 0 212 245 68 77
arkeolojisanat@superonline.com www.arkeolojisanat.com

Yıl: 25 Sayı: 113

PREHİSTORYA □ ARKEOLOJİ □ ESKİÇAĞ TARİHİ

ARKEOLOJİ VE SANAT

SANAT TARİHİ □ ETNOGRAFYA □ NUMİSMATİK

"Ancak memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak-ilmî bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassıslarına kat'î lüzum vardır."

Gazi Mustafa Kemal

İÇİNDEKİLER

Sahibi ve Yayın Yönetmeni
Nezih BAŞGELEN
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Orhun GÖKÇAY
Editörler Kurulu
Engin AKYÜREK, Nezih BAŞGELEN,
A. Vedat ÇELGİN, Brian D. JOHNSON,
Mehmet ÖZDOĞAN, Mustafa H. SAYAR,
Oğuz TEKİN
Redaksiyon
Ali AKKAYA, Chris LIGHTFOOT,
Aksel TİBET
Yayın Hazırlık ve Dizgi
Muzaffer AYSU, Serdar KIRAN,
Emel YAŞKABAK
Muhasebe
Çiçek ACAR
İdari Hizmetler
Ayhan DEMİRCİ, Ali ÖRDEKBAY
Basın Danışmanı
Engin AKYÜZ
Baskı: Mart Matbaacılık
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Hayriye Cad. Çorlu Apt. 3/4
80060 Beyoğlu - İstanbul
Tel.: (0 212) 293 03 78 (pbx)
Fax: (0 212) 245 68 77
Satış Mağazası/Kitabevi
Yeniçarşı Cad. Petek Han No: 32/A
80060 Galatasaray/İstanbul
Tel.: (0 212) 249 92 26
www.arkeolojisanat.com
E-mail:
arkeolojisanat@superonline.com
info@arkeolojisanat.com

ISSN 1300-4514

Kapak Fotoğrafı:

Robert J. Braidwood (Ph. Nezih Başgelen),
Arka Fon, Çayönü Kazıları (Mehmet Özdoğan Arşivi)

İki ayda bir yayımlanır. *Hakemli Dergi*'dir. Yayımlanan yazılardaki bilimsel görüş ve düşünceler yazarına aittir. Arkeoloji ve Sanat bunlardan bir sorumluluk kabul etmez. Yazı ve her türlü görsel malzemenin yayın hakkı saklıdır, izinsiz kullanılamaz.

MART - NİSAN 2003

4	Geçmişteki Oyun Robert J. Braidwood
7	Robert J. Braidwood ve Linda S. Braidwood Uluslararası Tarihöncesi Arkeolojisinin Unutulmayacak İki Bilimcisi Ufuk Esin
10	Braidwoodian Memories Patty Jo Watson
11	Braidwood Days David Webster
13	Dünya ve Türk Arkeolojisinin Büyük Kaybı Braidwood -Arkeolojide Yeni Bir Dönemi Başlatan İsim- Mehmet Özdoğan
22	A Bibliography of Works By Robert J. Braidwood (1907-2003) Linda Braidwood (1909-2003) Bibliyografyası Nezih Başgelen
31	Mevsim Mevsim Çayönü Kazıları 1964-1991 ve Sonrası... Aslı Erim-Özdoğan
40	Ulucak Höyük Mukadder Çilingiroğlu
42	Chicago Üniversitesi Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün (The Oriental Institute of the University of Chicago) Anadolu Arkeolojisi ile İlgili Yayınları Nezih Başgelen

ARKEOLOJİ VE SANAT BİLİM KURULLARI

ONUR KURULU

Ord. Prof. Dr. Ekrem AKURGAL, Ord. Prof. Dr. Sedat ALP, Prof. Dr. Aşkıldil AKARCA, Prof. Dr. Oktay AKŞİT, Prof. Dr. Oktay ASLANAPA, Prof. Dr. George BASS, Prof. Dr. Robert J. BRAIDWOOD, Prof. Dr. Halet ÇAMBEL, Prof. Dr. Refik DURU, Prof. Dr. Ufuk ESİN, Prof. Dr. Semavi EYİCE, Prof. Dr. Jale İNAN, Prof. Dr. Mustafa KALAC, Prof. Dr. Doğan KUBAN, Prof. Dr. Kemal KURDAŞ, Prof. Dr. James MELLAART, Prof. Dr. Machteld J. MELLINK, Prof. Dr. Nimet ÖZGÜÇ, Prof. Dr. Tahsin ÖZGÜÇ, Prof. Dr. Adnan PEKMAN, Prof. Dr. Zafer TAŞLIKLIOĞLU, DDr. h.c. Çelik GÜLERSOY, Dr. h.c. Muazzez İlmiye ÇİÇ, Reşit Mazhar ERTÜZÜN

GENEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. O. Tekin AYBAŞ, Prof. Dr. Engin BERMEK, Prof. Dr. Hüsrev HATEMİ, Prof. Dr. Aykut KAZANCIGİL, Prof. Dr. Önder KÜÇÜKERMEN, Prof. Dr. Roin METREVELİ, Prof. Dr. Ahmet MUMCU, Prof. Dr. Veli SEVİN, Prof. Dr. Sencer ŞAHİN, Prof. Dr. A. M. Celâl ŞENGÖR, Prof. Dr. Henry T. WRIGHT III, Prof. Dr. Stefanos YERASIMOS, Kayhan DÖRTLÜK, Zülfü LİVANELİ, Hıfzı TOPUZ **Kurul Koordinasyonu:** Bilge OKUTMAN

UZMANLIK ALANLARINA GÖRE DANIŞMA VE HAKEM KURULLARI

ANTİKÇAĞ VE ORTAÇAĞ FELSEFESİ

Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN, Yrd. Doç. Dr. O. Faruk AKYOL, Yrd. Doç. Dr. Bülent BERKOL

ARKEOLOJİ, ANTROPOLOJİ

Prof. Dr. Meral AKURGAL, Prof. Dr. Berna ALPAGUT, Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL, Prof. Dr. Turan EFE, Prof. Dr. Crawford GREENEWALT jr., Prof. Dr. Harald HAUPTMANN, Prof. Dr. Werner JOBST, Prof. Dr. David KENNEDY, Prof. Dr. Guntram KOCH, Prof. Dr. Recep MERİÇ, Prof. Dr. Somay ONURKAN, Yrd. Doç. Dr. Aslı Erim-ÖZDOĞAN, Prof. Dr. Ramazan ÖZGAN, Prof. Dr. Ömer ÖZYİĞİT, Prof. Dr. Abdullah YAYLALI, Prof. Dr. Levent ZOROĞLU, Doç. Dr. İnci DELEMEN, Doç. Dr. Sevil GÜLÇUR, Doç. Dr. Tuba ÖKSE, Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI, Yrd. Doç. Dr. Şevket DÖNMEZ, Yrd. Doç. Aslı ERİM-ÖZDOĞAN, Öğr. Gör. Dr. Savaş HARMANKAYA

ARKEOMETRİ

Prof. Dr. İlhan KAYAN, Prof. Dr. Peter KUNIHOLM, Prof. Dr. İltar UZEL

EPIGRAFI, PALEOGRAFI

Prof. Dr. Bülent İPLİKÇIOĞLU, Prof. Dr. Mehmet KANAR, Prof. Dr. Hasan MALAY, Prof. Dr. Ender VARINLIOĞLU, Doç. Dr. Hüsamettin AKSU

ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ

Prof. Dr. Güler ÇELGİN, Prof. Dr. Çiğdem DÜRÜŞKEN, Prof. Dr. Mirjo SALVINI, Prof. Dr. Ahmet ÜNAL, Doç. Dr. Mustafa ADAK, Doç. Dr. Bedia DEMİRİŞ, Yrd. Doç. Dr. Recai TEKOĞLU

ESKİÇAĞ TARİHİ

Prof. Dr. Oktay BELLİ, Prof. Dr. Ömer ÇAPAR, Prof. Dr. Mehmet ÖZSAIT, Prof. Dr. Taner TARHAN, Prof. Dr. Nuray YILDIZ, Doç. Dr. M. Ali KAYA

MİMARLIK TARİHİ, ŞEHİRCİLİK

Prof. Dr. Metin AHUNBAY, Prof. Dr. Günkut AKIN, Prof. Dr. Afife BATUR, Prof. Dr. Günhan DANIŞMAN, Prof. Dr. Cevat ERDER, Prof. Dr. Robert OUSTERHOUT, Prof. Dr. Ümit SERDAROĞLU, Prof. Dr. Yıldız SEY, Prof. Dr. Uğur TANYELİ, Prof. Dr. İlhan TEKELİ, Prof. Dr. Numan TUNA

MÜZECİLİK, FOLKLOR VE ETNOGRAFYA

Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ, Dr. Filiz ÇAĞMAN, Dr. Mehmet TAŞLIALAN, Kazım AKBIYIKOĞLU, Fırat DÜZGÜNER, Mehmet Akif İŞİK, Gündoğ KAYAOĞLU, Yıldız MERİÇBOYU, Suzan ÖZYİĞİT, Musa SEYİRCİ, Sabahattin TÜRKÖĞLU, Metin TÜRKÜZÜN, Hasan T. UÇANKUŞ

NÜMİZMATİK

Prof. Dr. Ş. Nezih AYKUT, Prof. Dr. Nezahat BAYDUR, Prof. Dr. Kenneth W. HARL

RESTORASYON, KONSERVASYON

Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY, Prof. Dr. Sait BAŞARAN

SANAT TARİHİ

Prof. Dr. Tayfun AKKAYA, Prof. Dr. Ara ALTUN, Prof. Dr. Tanju CANTAY, Prof. Dr. Haşim KARPUZ, Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM, Prof. Dr. Gönül ÖNEY, Prof. Dr. Yıldız ÖTÜKEN, Prof. Dr. Baha TANMAN, Prof. Dr. Tarcan YILMAZ, Doç. Dr. Yaşar ÇORUHLU

SUALTI ARKEOLOJİSİ

Prof. Dr. Cemal PULAK, Doç. Dr. Nergis GÜNSENİN, T. Oğuz ALPÖZEN

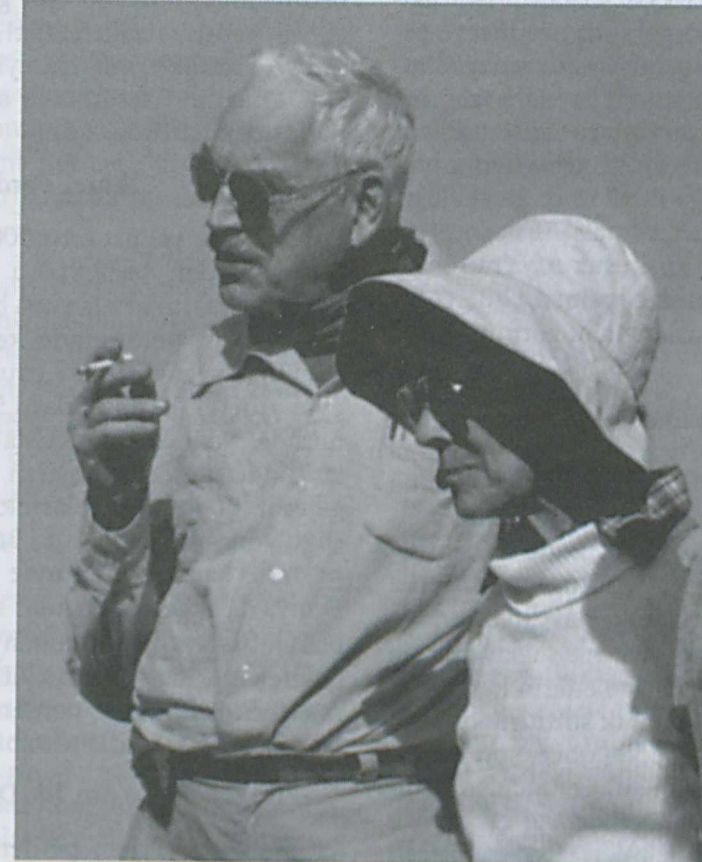
TARİHİ COĞRAFYA

Yrd. Doç. Dr. Bora AVŞARCAN, Yrd. Doç. Dr. Levent T. EREL, Yrd. Doç. Dr. T. Ahmet ERTEK

DÜNYA ARKEOLOJİSİNİN BÜYÜK KAYBI

ROBERT J. BRAIDWOOD

LINDA S. BRAIDWOOD

Çayırda kazılarında, 1979. Ph. Nezih Başgelen

1907-2003 / 1909-2003

DÜNYA PREHİSTORYASININ ANIT İSİMLERİNDEN
YAKINDOĞU ARKEOLOJİSİNİN ÖNCÜLERİNDEN

DEĞERLİ HOCAMIZ, ONUR KURULU ÜYEMİZ

PROF. DR. ROBERT J. BRAIDWOOD

VE DEĞERLİ EŞİ LINDA S. BRAIDWOOD'U

15 OCAK 2003'DE KAYBETTİK.

ANILARINI SAYGIYLA YAD EDİYORUZ.

ARKEOLOJİ VE SANAT DERGİSİ / YAYINLARI

GEÇMİŞTEKİ OYUN*

ROBERT J. BRAIDWOOD

Atalarımız, evrim onları göz-el-beyin işbirliğinin alet yapacak kadar gelişkin bir düzeye getirdiği noktadan başlayarak insanlaşmaya başladılar. Aletler, tekbiçimsel ya da süregelen alışkanlıklara göre yapılmaya başlandıktan sonra gerçek insanların ortaya çıkıklarını biliyoruz. Bu, en az 2 milyon yıl önce gerçekleşti. Başlangıçta bu oyunun sahnesi Afrika'nın geniş orta kuşağı ve hiç kuşkusuz Asya'nın savana otlaklarıydı. En azından, yalnızca küçük bir yörenin bu oyunun başlangıcını görmüş olması olanaksız gibidir.

Buzullar ve değişik iklimler, dekoru değiştirerek başladı ve bitti. Oysa, bu oyunun birinci perdesi çok uzun sürdü. Başlangıçta, oyuncu olan insanların rolleri çok basitti. Yalnızca ellerinden geldikince iyi bir biçimde beslenmeleri ve korunmaları gerekiyordu. Bunu nerede olanak bulurlarsa avlanarak, hayvanları yakalayıp ve kendilerine yiyecek sağlayarak ve mağaraların, ateşin ve basit aletlerin kendilerine sağladığı kadar korunarak sürdürüyorlardı. Oysa birinci perde bitmeden önce, son büyük buzullar erimeye başlamıştı. Oyuncular, dünyanın çevresel kapsamı içinde yerleşebilecek tüm nişlere yaşam biçimleri uydurabilecek kültürel ustalığı edinmişlerdi. Okyanusya ve Yeni Dünya da sahneye eklendi. Eğer bu ilk sahneyi adlandırmak istiyorsak, *Besin Devşirmecileri* diyebiliriz.

Bildigimize göre bu ilk perdede pek fazla *doruk* noktası yoktu. Oysa ben birkaç tane olduğum kanısındayım. Doğal olarak basit derleyiciliğin yerini yoğun toplayıcılık aldığı anda, birinci perdenin ivmesi hızlanmıştı. Fransa ve İspanya'nın mağara sanatı belki de bir doruğur.

betimlenmesidir. Ölülerin gömülmesi düşünce ve "Venüs" heykelcikleri, insan düşüncesinin ve etkinliklerinin düzeyinin yalnızca besin elde etmenin üzerinde ve ötesinde olduğunu göstermek için yeterlidir.

İkinci Perde

İkinci perde yalnızca 10.000 yıl önce başladı. Oyunculardan bazıları bu perdeyi sahnenin Eski Dünya'nın ortalarında bir yerde, Yakınoğuda kalan bölümünde kendileri başlattılar. Bu bir hayvan ve bitki oyunu olarak başladı, oysa giderek karmaşıklaştı. Sahnenin bu bölümünde, yani Yakınoğuda bulunan oyuncular, ikinci perdeyi başlatan tek oyuncular değillerdi. Büyük bir olasılıkla, Uzakdoğunun çoğu yöresinde, Afrika'da Büyük Sahra'nın güneyinde kalan bölümünde de kesinlikle Yeni Dünya'da diğer oyuncular da bir bitki oyunu olarak başlayan (her zaman hayvan yoktur) ve giderek karmaşıklaşan ikinci perdeyi başlatmışlardı. Bu ikinci perdenin tümünü *Besin Üreticileri* olarak adlandırabiliriz.

İkinci Perde'nin İlk Doruk Noktası

Yakınoğuda ikinci perdenin önemli doruğu Mezopotamya ve Mısır'da yer aldı. Oyun ve oyuncular bizim uygarlık adını verdiğimiz büyük doruğa ulaştılar. Bu olay ikinci perdenin başlamasından, 5.000 yıldan daha az bir süre geçtikten sonra başladı. Ancak hiçbir zaman birinci perdede yer alamazdı.

İkinci perdeye ilişkin ilginç bir olay daha vardır. Oyunculardan birçoğu birinci perdenin sona erdiğinin bilincinde değillerdi. Ve ikinci perde başladıktan uzun bir süre sonra bile bi-

rinci perdedeki rollerini sürdürdüler. Sahnenin kenarında bugün de, birinci perdeyi sürdüren bazı oyunculara rastlanır. Eskimolar, Avustralya yerlileri ve Amazon Ormanları'ndaki bazı kabileler bu oyunculardan bazılarıdır. Bu oyuncular birinci perdeyi sürdürmekten son derece memnun görünmektedirler.

İkinci perde doruktan doruğa sürüklendi. Mezopotamya ve Mısır uygarlıkları bu doruklardan en eskileridir. Batıdaki oyuncular işin bilincine vardığında, orada da doruklar oluşmaya başladı. Böylece bunları sahnenin Uzakdoğu ve Yeni Dünya kesimlerindeki doruklar izledi ve biz bu konuda Afrika'ya ilişkin daha çok haber bekliyoruz.

İkinci perdenin büyük bir bölümü size bir tarihçi tarafından anlatılabilir. Birinciyle karşılaştırıldığında çok kısa süren bir perde olmasına karşın, doruklar bu perdeyi oldukça karmaşıklaştırır. Bir prehistoryacı olarak ben size yalnızca birinci perdeyi ve ikinci perdenin de yalnızca başlangıcını anlattım.

Üçüncü Perde

Aynı zamanda yine bir prehistoryacı olarak ben çok kısa bir süre önce başlayan üçüncü perdeden belki de size hiç söz etmemeliydim. Üçüncü perde, sanayileşmedir. Bu perde, oyuncuları bizim olduğumuz perdedir. Eğer ikinci perdenin gelişme hızı birinciye göre çok daha fazlaysa, üçüncünün korkunçtur. Oyuncularını tümüyle yıpratma olasılığı vardır. Bu, Alvin Toffler'in *Future Shock* (Geleceğin Şoku) adlı kitabının konusunun bir bölümüdür. Bu yapıt rastlantısal olarak bizim enerji sorunumuzun tüm etkilerinin anlaşılmasından önce yazılmıştır. Benim gibi bu yüz yılın ilk on yılı içinde doğmuş olan herkes için Toffler'in bir iktisatçı olan Kenneth Boulding'ten yaptığı alıntı çok anlamlıdır. Boulding şöyle demektedir. "Bugünün dünyası... Benim doğduğum dünya, Julius Sezar'ın dünyasından ne kadar değişikse, o derecede değişiktir. Ben insanlık tarihinin ortasına doğdum... Benim doğduğum günden bugüne kadar, başlangıçtan güne kadar geçen olaylar kadar olay geçmiştir."

Üçüncü perdede ne gibi doruklar oluşacaktır ve şimdi biz bir tanesinin içinde değil miyiz? Şimdiye kadar benim oyunumun perdelerinin, ekonominin yani insanın besinini sağlama yollarının, kendini korumasının ve güvenliğini sağlamanın biçimlerine ya da temel örüntülerine göre ayrıldığını görmüşsünüzdür. Doruklar, ekonomiden çok daha fazla öğeyi içerir. Ekonomik ve teknolojik öğeler dorukların birer parçası olabilirlerse de, tümü demek değildir. Doruklar kendi kapsamları içinde akılcı ya da toplumsal birer devrim olabilirler. Üçüncü perde, ikinci perdenin örüntüsünü izlerse, perde başladıktan bir süre sonra bir doruk noktası oluşacaktır. Eğer şimdi bir doruk noktasında değilsek, çok kısa bir süre sonra doruğa varacağız demektir. Bu üçüncü perdenin korkunç hızını aklınızdan çıkarmayın.

Tarihöncesiyle Neden İlgilenilmelidir?

Tarihöncesiyle niye ilgileniyoruz? Bunun başlıca nedeni hiç kuşkusuz kendimize karşı duyduğumuz meraktır. Ama ikinci önemli neden ise, bugüne ilişkin yararlı düşüncelere ışık tutabileceğini düşünmemizdir. Bu oyunun oldukça güç çözümlenebilecek üçüncü perdesinin başlarındayız. Birinci perdenin başları bize bazı iyi şeyler öğretebileceği gibi, düşüncelerimize de derinlik kazandırabilir. Bugünkü eksik bilgilerimizle bile, alınacak bazı dersler olduğunu biliyorum. Besin üretimini kapsayan ikinci perdeyi dünyanın çeşitli yerlerinde ayrı ayrı başlatan oyuncuların tümü tek bir "arı ırk"tan gelmedikleri gibi, tek "arı" kültürel gelenekleri de yoktur. Oldukça karışık Akdeniz'li oldukları anlaşılabilir, ikinci perdedeki ilk başlangıç noktasında hareket ederek diğerleri gibi bu perdeyi iki doruk noktasına çıkardılar. Birbirlerinden değişik fiziksel nitelikleri olan insanlar, Çin'de ve Yeni Dünya'da ilk doruk noktalarını oluşturmayı başardıkları gibi, Afrika'da da bir doruğu başlatmayı başarmışlardır.

Avrupa'nın geç tarihöncesi gelişmesinde Britanya örneğinde ardi ardına birbirini izleyen "yayılma" ve yansıma"ların bir listesini verdik. Bu olayların herbirini, bir karışma izlemiştir. Manş Denizi'nin Britanya'yı kıta Avrupa'sında karışma ve birleşmeler sonucu oluşan

* Braidwood'ların anısına ayırdığımız bu sayımızın başında yer verdiğimiz bu yazı Robert J. Braidwood'un dünyaca ünlü, ABD'de 8 baskısı yapılmış Prehistoric Man adlı eserinin sonunda yer alan değerlendirmesinden alınmıştır. Bu önemli eser 1995 yılında Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından Bilgi Alınok'un çevirisiyle "Tarih Öncesi İnsan" adıyla Türkçeye kazandırılmıştır.

Linda S. Braidwood, Bruce Howe, Robert J. Braidwood, Halet Çambel 1972 yılı Çayönü Kazılarında. (Halet Çambel Arşivi)

son derece karmaşık olaylara karşı korumasına karşı, "arı" bir Britanya ırkından ya da "arı" Britanya kültüründen söz etmenin ne kadar anlamsız olduğunu anlamışsınızdır. Amerika Birleşik Devletleri'nden bir "pota" olarak söz edilir. Bu yeni bir olay değildir. Gerçekte, Britanya ve dünyanın tüm geri kalan bölgeleri, değişik zamanlarda birer "pota" olmuştur.

Mezopotamya ve Mısır'da yazılı belgeler çoğalana kadar, doruk noktaları oluşma yolundaydı. Bu dorukların gerçek ikinci perdenin başlangıcını anlayabilmek için tarihöncesi arkeolojisine dönmek zorunluluğundayız. Aynı durum, Çin, Hindistan, Afrika, Orta Amerika ve And Dağları için de geçerli olduğu kadar, Yakındoğu için de geçerlidir.

İnsanlığın geçmişinin tümünden alınacak çok ders vardır. Bunlar yalnızca insanların savaşma yöntemleri ve barış görüşmelerini kazanma yollarına ilişkin değildir. İnsan toplumlarının bir aşamadan diğer aşamaya geçişlerine ilişkindir. Bu derslerden birçoğu da tarihöncesinde yatmaktadır. Uzun süreli değişim süreçleri başka bir yolla anlaşılabilir. Buraya kadar yalnızca bir başlangıç yapabildik. Yapılacak daha çok iş ve bu öyküde tümlenmesi gereken daha pek çok boşluk vardır. Prehistoryacının işi, bu boşlukları doldurmak üzere verileri ortaya çıkarmak ve geçmişte insanların öğrendiklerini keşfetmektir. Bana göre bu yalnızca çöşku verici değil, aynı zamanda da ulaşılmaya çalışılacak çok somut bir amaçtır.

ROBERT J. BRAIDWOOD VE LINDA S. BRAIDWOOD ULUSLARARASI TARİHÖNCESİ ARKEOLOJİSİNİN UNUTULAMAYACAK İKİ BİLİMCİSİ

UFUK ESİN

16 Ocak 2003. Telefonum kısa aralıklarla iki kez çaldı ve "Tarihöncesi Arkeolojisi'nin en önemli ve değerli iki bilimcisinin Chicago'da aynı gün içinde aramızdan ayrıldığı haberini verdi". Tüm ömürleri boyunca birbirine son derece bağlı bu iki aziz insanın, bizleri son derece etkileyen bir şekilde, bir kaç saat arayla, sanki gene birbirlerinden ayrılmadan, bu son yolculuğa da birlikte çıktıklarını büyük bir üzüntü duyarak öğrendik.

İnsanlık tarihinde, başlangıçta tarımsal üretim, sonraları her alanda üretim, bizleri bu güne taşıyan ve yaşamın vazgeçilmezlerini oluşturan bir gerçeği yansıtıyordu. Bu yönden de "yaşamın olmazsa olmaz"ını belirleyen tarımsal üretim acaba nasıl başlamıştı? 19. ve 20. yüzyıl başlarında yaşayan antropologlar, arkeologlar tarımın ortaya çıkışına "ilk yerleşik yaşamın müjdecisi" olarak yaklaşıyorlardı. Avustralyalı ünlü arkeolog Gordon CHILDE ise bu soruna ilk kez devrimsel bir bakış açısı ile yanıt arıyor ve geçen yüzyılın 30'lu yıllarında yeni bir yaklaşımla "Sanayi Devrimi" dahil insanlık tarihindeki bütün aşamaları devrimsel bir gelişme zinciri içinde açıklıyordu. Childe, daha sonraları, süreklilik kazanan ilk yerleşik yaşamın nedenini, Kültür Tarihinde "NEOLİTİK DEVRİM" olarak adlandırdığı ve tarımsal üretimin başladığı bu aşamaya bağlıyordu. Childe eski büyük uygarlıkların Mezopotamya ve Mısır'da gelişmesine dayanarak bir kuram geliştirdi. "Vaha Kuramı" olarak tanınan bu öneride büyük uygarlıkların Nil, Dicle, Fırat gibi büyük nehirlerin kıyılarında yeşermiş olması gerektiğini savunuyordu. Oysa Kathleen Kenyon ve John Garstang'ın eski Eriha'da (Jericho'da) yaptıkları kazılar ilk yerleşik yaşamın Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarından çok daha eski-

lerde, yaklaşık onbin yıl önceleri başladığını gösteriyordu.

Childe'in etkisinde kalan Braidwood çifti büyük bir tutku içinde ilk tarımın ve tarımcı toplulukların nerde ve nasıl geliştiklerini araştırmayı amaç edindiler. Ancak bağlı oldukları Chicago Üniversitesi, Doğu Bilimleri Enstitüsü (Oriental Institute), James Breasted'in başkanlığında, daha çok kutsal kitaplardaki kavimlerin ve onların oluşturduğu kültürlerin "Bereketli Hilal" (Fertile Crescent) güneyinde araştırılmasına yönlendirmişti.

Kendilerini, bir anlamda, "Önasya'da ilk üreticiliğin başlangıcının araştırılmasına" adanmak isteyen Braidwood çifti, ancak Amuk Ovası kazılarıyla kısmen Breasted'in "Bereketli Hilal" anlayışına uygun bir araştırma projesini gerçekleştirirken, aynı zamanda ilerde yapacakları, ilk tarımcı, üretici insan topluluklarını araştırabilecekleri yerleri saptamaya, bunun için yeni modeller geliştirmeye başladılar. Bu modeller için ilk evcilleştirilebilen köpek, koyun, keçi, sığır, domuz gibi hayvanların ve yabani haldeki tahıl bitkilerinin "Doğal Yaşam Bölgeleri"ni (Natural Habitat Zone) saptamak üzere araştırmalarını "Bereketli Hilal" in güneyinde kalan Mezopotamya vadileri yerine, kuzey-

de "Bereketli Hilal"i çevreleyen yüksekliklerin yamaçlarında (Piedmonts) aranması gerektiğini önerdiler. Ayrıca böyle bir araştırma projesinde yalnız arkeologların değil, diğer doğa bilim uzmanlarının da yer alması gerektiğini savunarak ilk sistematik "arkeometrik araştırmalar"ın başlatılmasını gerçekleştirdiler. **Robert J. Braidwood** tarafından kaleme alınan bu model aynı zamanda "Soruna Yönelik" ilk arkeoloji projelerinin de başlangıcı oldu.

Arkeolojik yüzey araştırmaları, yaşamları boyunca sevgili dostları olan, yontmataş uzmanı **Dr. Bruce Howe** ile birlikte coğrafyacı, botanikçi ve zoologların katılımıyla, iklim ve tüm doğal çevre araştırmalarıyla donatılan **Braidwood**'ların projesi önce Irak'ın kuzeyindeki Zagros Dağları'nın eteklerinde başlatıldı. Proje sonucunda "Qal'at Jarmo" (Carmo Kalesi) kazıları yapıldı. Bu arada Chicago Üniversitesi'nin ünlü fizikçisi **Libby** ve arkadaşları Karbon ondört tarihleme yöntemini keşf ettikleri için **NOBEL**'le ödüllendiriliyor ve **Jarmo** kazılarının sonuçları karbon ondört ölçümleriyle tarihlenirdiyordu. Ancak ölçümler umulan tarihlerden çok daha yeni tarihler vermiş ve ilk üretimi toplulukların, tarıma, Kuzey Irak'ta başladıklarını göstermişti. **Braidwood**'lar bu yüzden araştırmalarını Zagros'ların doğusuna İran'a kaydırdılar, 50'li yıllar bu araştırmaların sürdürülmesi ve yayınlanmasıyla tüm arkeoloji dünyasını etkilemekte gecikmedi. Bütün genç araştırmacıların yüreğini bu sorunla ilgilenmenin ve sorunu çözmenin tutkusu sarmağa başladı. 50'li yıllar sonlarında bir yandan **Braidwood**'un yayınlarını heyecanla takip eden, daha mesleğinin başlarında bir arkeolog olarak ben de, bir yandan bu konudaki araştırmalara katılma, bir yandan da radyoaktif karbon yöntemi hakkında daha fazla bilgi edinmek istiyordum.

Prehistorya kürsüsüne henüz yeni atanmış bir asistan olduğum halde, hocam **Prof. Dr. Kurt BITTEL** 1958 yılında Hamburg'da yapılan "Uluslararası Prehistorya ve Protohistorya Kongresi"ne katılmamı sağladı. Bu kongre sırasında o zamanların en ünlü arkeologları arasında son derece mütevazî görünüşlü, çok

uzun boylu, atletik yapılı ve bıyıklarıyla doğuları anımsatan **R. J. Braidwood** ve onun yanında, eşinin ancak omuzuna gelen boyu, son derece parlak ve zeka dolu gözleriyle ufak, tefek, enerji dolu bir hanım olan Linda Braidwood'u tanıdım. Araştırmalarına yönelik sorularımı gülümseyerek karşıladılar ve bu konuyla ilgili sorunlar yumağının aydınlatılması için daha çok ve yoğun çalışmaların yapılması gerektiğine değindiler.

60'lı yılların başı "147'ler Olayı"yla üniversite-
rimizin ilk kez unutulmaz bir acı içinde, bir anlamda hala çözülemeyen bir şekilde, bilimsel yönden sarsılmasına yol açtı. Hocalarımızdan **Prof. Halet ÇAMBEL** de bu haksızlığa uğrayanlar arasındaydı. O bu haberi, araştırmalarını daha rahat sürdürebileceğini öne sürerek sükunetle karşıladı. Karatepe ortostatlarının restorasyonuna devam ederken, İstanbul Üniversitesi'nden bir grup genç asistan ve öğrenci ile Kadiri'deki (Antik Flaviopolis'te ki) bir son Antik Çağ bazilikası olan "Alacami"nin kazılmasına ve onarılmasına girişti.

Prehistorya Kürsüsü'ndeki hocamın böylece üniversiteden zorunlu olarak ayrılmasıyla, bilimsel bir kimsesizliğin hüznü içinde, bir umut ışığı olarak "Fullbright Araştırma Bursu"na başvurduğum ve kazandım. Bursla amaçladığım iki özel nokta vardı: Biri **Braidwood**'ların yanına Chicago Üniversitesi'ne gitmek, orada aynı zamanda **Libby**'nin Laboratuvarını görebilme fırsatını yakalamak, daha sonra da Philadelphia'da Pennsylvania Üniversitesi'nin Üniversite Müzesi'nde **Libby**'nin öğrencisi **Dr. Elisabeth Ralph** tarafından yeni kurulan **MAŞCA** (arkeometrik araştırmalar) laboratuvarında arkeometrik konularda bilgi edinmek üzere çalışmak.

Gerçekten de, **Braidwood**'lar yanlarına gitme izin verdiklerinden 1961 yılında bursumun ilk dönemini Chicago Üniversitesi'nde geçirdim. **Dr. Braidwood**'un seminerlerine, ancak onlar İran'daki araştırmalarından dönüşlerinde, kış sömestirinde katıldım. Onun isteği üzerine önce bir seminer ödevi olarak hazırladığım

Türkiye'deki prehistorik araştırmalarla ilgili çalışmam **Current Anthropology** dergisinde yayınlanan ilk bilimsel yazım oldu. Bu çalışmalarım sırasında, ilk üretime geçiş ve tarımcı ilk köy topluluklarına yönelik projelerini Türkiye'de sürdürdüklerinde daha iyi sonuçlara varılabileceğini öneriyor, onları Türkiye'de çalışmalarını için ikna etmeye uğraşılıyor, bu araştırmalara katılabileceğimi de umuyordum.

Bu arada **Prof. Halet Çambel** Saarbrücken Üniversitesi'ne konuk profesör olarak gitmişti. Türkiye'de ilk üretimci kültürlerle ait bir araştırmanın gerçekleştirilebilmesi, **Braidwood**'ların, üniversitedeki görevine iade edilen **Prof. Halet Çambel**'le önce Saarbrücken'de görüşüp, birlikte bir proje yapmak üzere anlaşmalarına bağlıydı. Bu görüşmenin gerçekleşmesi üzerine 1962 yılında büyük zorluklar aşılarak, ilk kez araştırmaya kapalı bir bölge olan Güneydoğu Anadolu'da "İlk Tarımcı Toplulukların" ve "İlk Köy Yerleşmeleri"nin araştırılmasını amaçlayan büyük bir proje başlatıldı. **Robert J. Braidwood** ve **Halet Çambel**'in eşbaşkanlığındaki bu araştırma "İstanbul ve Chicago Üniversiteleri Karma Projesi" başlığını taşıyordu. Böylece "Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları" başladı. Ancak **Prof. Çambel** gerçekleşmesini o kadar istediğim bu projeye benim yerime, o zaman kürsümüne yeni atanmış olan bir asistanımızın katılmasını yeğledi. Uzun zaman katılacağımı umduğum bu projede yer alamamam "İlk Üretime Geçiş Süreci Topluluklarının Araştırılması"na karşı duyduğum ilgiyi hiçbir zaman azaltmadı.

Bu araştırmalar önce Çayönü'nün bulunuşu ve sonra'da Çayönü'ndeki kazılarla sonuçlandı. İlk kez, tarımın başlangıcı ve ilk yerleşik köy yaşamı, başka bir deyimle "AKERAMİK NEOLİTİK" kültürler hakkında Türkiye'de geniş çapta bilgi edinilmeye başlandı. Bu, özellikle, **Braidwood**'ların ve **Prof. Çambel**'in ünlü organizatörlüğü ile, düşledikleri gibi "Akeramik Neolitik" konusunda son derece başarılı bir araştırma projesi olarak ün saldı. Bu proje, bir anlamda, bugün Türkiye'nin en önemli araştırmalarının yönlendiği "Akeramik Neolitik" ça-

Haziran 1964'te Siirt'te **Halet Çambel**, **Robert-Linda Braidwood** ve **Ufuk Esin Valinin** ailesiyle birlikte.

lışmalarına öncülük etti. Bu araştırmalara katılan sayısız Türk ve yabancı öğrenci, "mesleğinin başındaki araştırma görevlilerinin okulu" oldu. Türkiye'de bir "Akeramik Neolitik Araştırmaları Ekolü"nü doğmasına yol açtı.

Robert J. Braidwood bir yıl İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Kürsüsü'nde hepimize hocalık etti. **Braidwood**'lar Prehistorya Laboratuvarının düzenlenmesine Chicago Üniversitesi'nden getirdikleri öğrencileri ve uzmanlarıyla çok yardım ettiler. Laboratuvarın eksiklerinin tamamlanması için ellerinden geldikince yıllar boyunca parasal katkılar sağladılar. Uzun erimli bilimsel araştırmaların sonuçlarına, ancak "laboratuvarlarda malzeme üzerinde yıllarca çalışmakla varılabileceğini", gösterdiler. Temin ettikleri uzmanlar yardımıyla öğrencilerimizin bu yolda eğitilmesinde rol oynadılar. Öğrencilerimize, "nitelikli bilim insanı olmanın" anlamının önemini ve büyüklüğü anlayışını aşıladılar.

Tüm bilimsel araştırma ve yayınlarının yanında, "Çayönü Projesi"nin Türk Arkeolojisine olduğu kadar Dünya Arkeolojisine kazandırdıklarıyla bir kez daha unutulmazlar arasına giren **Braidwood** Hocalar, dilerim, birlikte nur içinde yatsınlar.

BRAIDWOODIAN MEMORIES

PATTY JO WATSON

Having been a graduate student of Bob Braidwood's at the University of Chicago during the 1950s, and having participated in his Iraqi, Iranian, and Turkish field projects between 1960 and 1970, I have many Braidwoodian memories. And, of course, most such memories include both Braidwoods because Bob and Linda were a wonderful team professionally, as well as domestically. It was not until the 1968 season in Ergani, Diyarbakir Vilayet, however, that I had my own domestic entourage along: my husband.

Red (Richard) Watson was expedition geological assistant, and our 6-year-old daughter Anna, who attended the Ergani primary school, became the expedition expert on Turkish hopscotch as well as other local child-lore.

The Fall 1968 season of the Joint Prehistoric Project-Istanbul/Chicago—Halet Cambel and Bob Braidwood, co-directors—had its stresses and strains for the grownups, who were coping with temporary housing for their work and themselves while intermittently beset by rain and mud as fall became winter. But Anna had a wonderful time with her school friends, and has only the rosier memories of her first, as well as her second, Turkish field season.

By the fall of 1970, thanks to skillful negotiations by Halet, the dig house was sufficiently complete that we could move into it, and everyone had access to appropriate work spaces. Bob also made sure there was a well-functioning fireplace in the living-room, and Linda saw to it that the kitchen was up to supplying hot food on a regular basis to hungry archaeologists.

Work at Cayonu began to reveal surprising architectural and artifactual complexities that continued to puzzle and delight the excavators through the 1980s and 1990s. With the aid of

Turkish and U.S. grad students, I managed to conclude not only the sondage begun at Girikihaciyan in 1968, but also the data recording necessary to eventual publication (in 1990) of this Halafian site.

Subsequently, I was drawn more and more deeply into New World archaeology, especially cave and shell mound research in western Kentucky. So the 1970 JPPIC season turned out to be my family's and my last fieldwork experience in Turkey. Halet, Bob, and Linda, of course, went on working at Cayonu for another 25 or 30 years, gradually giving over the major supervisory responsibilities to younger colleagues, many of whom had been their students.

In thinking about my own Braidwood years—first as a grad student at the University of Chicago, and then as a field assistant with the Iraq-Jarmo Project, archaeologist and ethnoarchaeologist with the Iranian Prehistoric Project, and finally site supervisor for Girikihaciyan with the Joint Turkish Prehistoric Project—I realize again how well the Braidwoods exemplified in their lives and in their work what Bob taught his students: all archaeology must be thoroughly interdisciplinary, and all archaeology outside the U.S. must be thoroughly collaborative with experts of the host country.

I am deeply grateful to Bob and Linda Braidwood not only for their major contributions to archaeology, and for the care and training they gave me personally, but also for the joy and enthusiasm with which they did archaeology. They truly loved and lived their work, creating a vital legacy that, for many decades to come, will guide and inspire everyone who knew them in person or through their publications.

BRAIDWOOD DAYS

DAVID WEBSTER

Each year I have to teach about the origins of agriculture, both in the New World and in the Old World. Whenever I do this I am struck by two things: first, that most of what we know was discovered during my own lifetime, and second, how much more we know about this process in the Near East compared to anywhere in the New World, or indeed anywhere else period. And each year as I show my slides, up pop images of Robert Braidwood, the man largely responsible for both of these things, peering through his beloved transit or contemplating the terrazzo floor at Çayönü.

When I was a fledgling anthropologist Braidwood was at the height of his fame for his research at Jarmo, for his nurturing of the team approach to fieldwork, and for his celebrated intellectual duel with Kathleen Kenyon over the "Oasis Theory" of plant and animal domestication. All this was new stuff then, because systematic investigation of early agriculture had, for all practical purposes, only begun in the late 1940s. It was the big research issue of the time, and the only other figure who remotely shared Braidwood's stature was Richard MacNeish, then doggedly investigating the dry caves of Mesoamerica about the same time that Braidwood's career took off.

Like many other students I wanted to be part of it all, so in 1967 I spent a semester studying with Braidwood at the University of Chicago. His general survey class (shared with Pedro Armillas and, if I remember correctly, with Henry Wright as teaching assistant) opened up the doors of Old World and Near Eastern archaeology for me. But even better was the intimate weekly seminar that Braidwood organized for me, Mike Davis, and one or two others. In his pleasantly cluttered office

we were subjected to his ruminative style of instruction, liberally laced with anecdotes and reminiscences. Funny how some of this fascinating lore sticks with you—I still remember his story of how Lady Woolley's insistence that her hair be stroked as she drifted off to sleep influenced Agatha Christie's *Murder in Mesopotamia*. Braidwood also assigned arduous exercises, and I spent one long weekend laboriously drawing the contours of the Zagros, Taurus, and other ranges on a blank map. All this taught me a lot about the Near East, and every so often I still come across the seminar paper that I wrote on the Halafians, its margins covered with Braidwood's comments.

Although Braidwood early on earned his fame at Jarmo, his bigger and more influential contribution was the much more extended fieldwork at Çayönü, carried out with Halet Cambel and many other colleagues and students. Braidwood was kind enough to remember me from my stint at Chicago and took me on as a member of his field crews in 1968 and again in 1970. During my first season I exposed one of the famous grill buildings with an unusually intact plaster floor, perhaps the most gratifying excavation I've ever done. By this time Braidwood was in his mid-60s, and it was no longer his habit to spend long days in the field (although he still insisted on doing some of the basic surveying himself, which seemed to take forever because his eyesight was no longer sharp). We were left pretty much to ourselves at the site, which is the best way to learn, but Braidwood showed up at frequent intervals to see what we were doing. Once I confidently told him what we should do next, and received his half-jocular

reply: "And just what is the number of your National Science Foundation grant?"

Much of our time in 1970 was spent in the brick field house that replaced the wretched Korean-war vintage tents of earlier seasons. We worked long hours there, especially toward the end of the year when both days and nights were cold, counting, measuring, and drawing artifacts and huddling around the wood fire for warmth. Halet had ordered an immense pile of oak from somewhere in the mountains, and the local Kurds, who had to scrounge for fuel on the deforested landscape near Ergani, used to come and stare admiringly at our towering supply. Everyone living in the same house made for intimate interactions, but I recall little of the antipathies and fractiousness common to such situations—no doubt in large part because we were all under Braidwood's watchful and paternalistic eye. He was a man who understood that small pleasures and rituals went a long way under trying circumstances, and a high point of each day was when he brought out the chest that held the liquor supply and dispensed *raki* and other drinks before dinner. I still remember how pleased I was when he asked me on one occasion to haul out the chest, quite the sign of favor on his part.

Like her husband, Linda Braidwood no longer spent much time at the site, but (along with Halet) she was clearly the logistical genius behind each field season, and one got the distinct impression that in some respects she ruled Robert with a iron hand. Nothing seemed to escape her planning. On Thanksgiving she could always be depended on to rummage through her great trunks of provisions and come up with the ingredients for pumpkin pies or some other appropriate treat. Every so often she decided that the male members of the crew looked a bit shaggy, and set up her barber chair to restore our appearance to her liking. Robert and Linda were an inseparable team, and that they died within a few hours of one another seems particularly fitting.

Despite all this Çayönü experience and the encouragement of the Braidwoods, my own

career took another turn, and I became a Mesoamerican archaeologist. Even so, I still benefit from much of what I learned at Çayönü. Although I complained at the time about having to endlessly make scale drawings of Çayönü's bifacial tools, it is a skill that I have since used often at Copan and other places. And each time I draw plans of little Maya house platforms, I realize that it is Jim Knutstad's meticulous procedures that I am emulating (although I'm sure my drawings are not nearly so good). I never really had the sense of how important and famous the Çayönü excavations really were until I happened to mention my experiences there to a somewhat younger Maya archaeologist. His eyes got big, and he exclaimed "You excavated at Çayönü Tepesi?"

Although I didn't appreciate it at the time, the 1970s were perhaps the last decade when archaeology students in the US commonly had both the opportunity and the motivation to work in many parts of the world as an expected part of their professional training. Many of my own graduate students lack not only this comparative experience, but don't quite see the point; they seem to think that early specialization on a particular problem and region is the key to success. I know how wrong-headed this attitude is. That I didn't become a Near Eastern archaeologist after all is beside the point—I vastly benefited from the opportunities the Braidwoods opened up for me.

But best of all, finally, are the friends that I made at Çayönü and all the other memories that I don't have time to share here: the great Kurdish bandit raid of 1969, how I saved Chuck Redman from the Turkish sheepdog attack, and how Anna Watson traded her clothes for contraband cheese, among many others. Some years ago I was thinking about all this and I spontaneously dropped a note to the Braidwoods to thank them. I got back a surprisingly touching letter, and that was the last contact I had with either of them. Maybe it was all as splendid as I remember it—or maybe it was just a long time ago and we were all very young.

DÜNYA VE TÜRK ARKEOLOJİSİNİN BÜYÜK KAYBI BRAIDWOOD'LAR

-Arkeolojide Yeni Bir Dönemi Başlatan İsim-

MEHMET ÖZDOĞAN

15 Ocak 2003 tarihinde önce Braidwood Hoca'yı ve hemen arkasından da eşi Linda Hanım'ı kaybetmenin üzüntüsünü yaşadık. Yalnızca tarihöncesi alanı için değil, arkeolojinin, daha doğrusu bilim dünyasında anıt isim olarak yer alan Braidwood adı esasen, Robert J. Braidwood ile Linda Braidwood'un bütüncül bir sentezidir.

67 yıldan bu yana birlikteliklerini sürdüren bu çift, farklı kişiliklerine karşın her alanda birbirlerini desteklemiş, bütünleşmiş ve "**Braidwood olgusu**"nu birlikte oluşturmuşlardır. Birbirlerinin kaybindan haberleri olmaksızın aramızdan aynı tarihte, birlikte ayrılmış olmaları, bu bütünselliğin güzel bir göstergesi olmuştur. Zaten onlara da o yakışırdı. 90 yaşını aşmış insanların kaybı, hiç kimse için sürpriz değildir, her an beklenen bir olaydır, Robert Hoca'nın da Linda Hanım'ın da hastahane de oldukları biliniyordu. Ancak ne kadar beklenilirse beklensin, kayıplar hepimizi derinden sarstı. Bu dünyaya ait, dünyayı tamamlayan çok önemli bir parçanın ortalıktan kalkması gibi...

Her alanda isim yapan, yeni buluşlar gerçekleştiren, yeni kuşaklar yaratan birçok bilim insanı vardır. Kimilerinin adı yaptıkları buluşlara, geliştirdikleri kurumlara verilmiş, kimi ders kitaplarında, bilimsel yayınlarda bir ad olarak kalmış, kimileri ise ortaya attıkları yeni düşünceler, kavramlarla açılımlar sağlamıştır. Hepsisi de değerli, saygın, bilimin ve uygarlığın gelişmesine az ya da çok katkı yapmış olan bu bilim insanlarının dışında, belli bir döneme damgasını vurabilen, düşünce sistemimizin tümüyle de-

ğişmesine neden olacak kadar önemli açılımlar getiren çok az sayıda bilim insanlarına da rastlanır. Böylesine açılım getirecek nitelikteki bilim insanlarının etkisi, yalnızca kendi uzmanlık alanlarıyla sınırlı değildir; bunlar bilginin algılanmasına yönelik düşünceler geliştirmiş, tüm bilim dünyasını etkilemiş olan kişilerdir. Her yüzyılda, böylesine kapsamlı iz bırakabilen bilim insanlarından, ancak birkaç tane bulunur. Braidwoodlar, bilimin, bu tür anıt insanlarıydı.

Braidwood, herşeyden önce bir arkeologdu. Genel ilgi alanı Tarihöncesi Arkeolojisi, insanlığın, uygarlığın gelişim süreciydi. Bu geniş yelpaze içinde odaklandığı esas sorun ise, yerleşik yaşamın, besin üretiminin, başka bir deyişle köylerin ve çiftçiliğin ortaya çıkışıydı. Braidwood Hoca'nın kullanılmaktan hiç hoşlanmadığı, "**Neolitik**" olarak tanımladığımız bu dönem, daha önceleri de birçok düşünürün, arkeologun üzerinde durduğu, çalıştığı, önemseddiği bir konuydu. Braidwoodlar'dan önce de, Braidwoodlar'la aynı zamanda da birçok arkeolog Neolitik dönemi araştırmakta, kazılar yapmaktaydı. Braidwoodlar da, herhangi bir Neolitik merkez kazıp, meslek yaşamlarını rahatlıkla sürdürebilirdi. Ancak Braidwood bunun yerine, Neolitik de dahil olmak üzere, geçmişe, arkeolojiye nasıl bakılması, daha doğrusu nasıl bakılmaması gerektiğini düşünmüş ve özellikle 1950'lerden sonraki uğraşısını bu yönde vermiştir. Braidwood arkeolojiye yeni düşünsel bir temel getirirken, kuramsal arkeoloji yapan diğer meslektaşlarından farklı olarak, somut veri elde etmenin kaynağı olacak arazi çalışmalarını

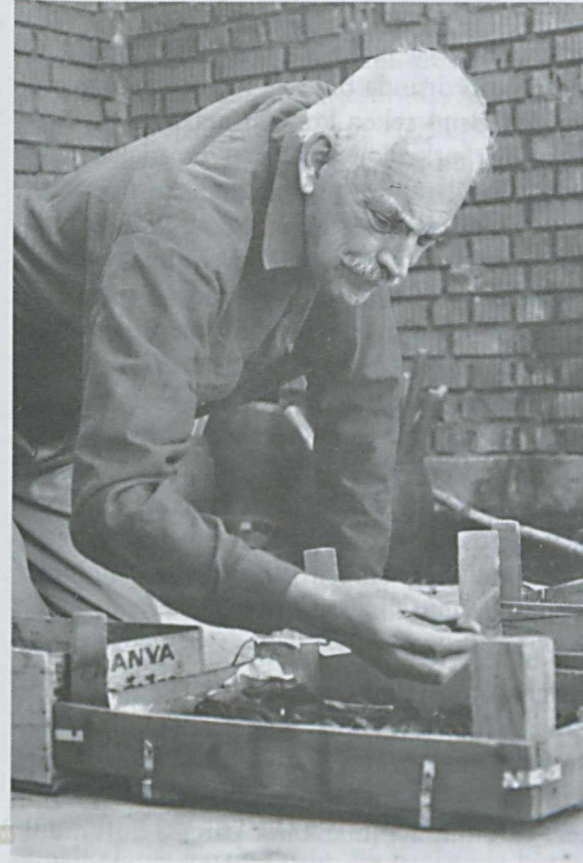

Robert J. Braidwood, Çayönü kazılarında. (Fotograf Nezih Başgelen)

da aksatmamış, başta Jarmo ve Çayönü gibi birçok Neolitik merkezin kazılmasını sağlamıştır. Braidwoodlar kadar yoğun arazi çalışması yapan arkeologlar, genellikle kazılarda çıkan malzemenin yoğunluğuna kapılarak, o kazıyı neden, niçin yaptıklarını unutup, ayrıntıların içinde kaybolurlar. Braidwoodlar arkeolojinin gelenekselleşmiş tuzaklarına kapılmamış, kazıyı neden yaptıkları sorusunu daima ön planda tutmuş ve arkeolojik malzeme ile kuramsal yaklaşımları birleştirerek çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Kanımca Braidwood adını "büyük" ve diğerlerinden "farklı" kılan temel etken bu olmuştur.

Braidwood'un çok uzun bir meslek yaşamı vardır, gençlik döneminde Suriye'de katıldığı ve yaptığı kazılardan sonra, Hatay'da Amik Ovası'ndaki Tell Kurdu, Dhab, Tell Taynat, Tell Cüdeyde, Çatal Höyük gibi merkezlerde 1932-1938 yılları arasında yaptıkları "Geleneksel Arkeoloji" türü kazı çalışmalarının 1960 yılında

çıkan son yayını, bir bölgenin kültür tarihi içinde nasıl ele alınması gerektiğini gösteren bir kılavuz kitap olmuştur. Yayınlandığı tarihten itibaren Levant, Suriye-Mezopotamya, Anadolu ve hemen hemen tüm Akdeniz arkeolojisinin temel başvuru kitabı durumuna gelen bu yayın, esas olarak "Geleneksel Arkeoloji"nin nasıl yapılması gerektiğini gösteren bir yapıttır. Ancak bilim dünyasına Braidwoodlar'ın en önemli katkılarından biri, yukarıda da kısaca değindiğimiz gibi, arkeolojinin düşünsel temeline getirmiş oldukları yeni açılımlardır. "Braidwood düşüncesi sistemi"nin ilk izleri, 1946 yılından itibaren yaptığı çalışmada görülür. Braidwood, burada insanlığın gelişim sürecinin ele alınış şeklini sorgulamıştır. O yıllara kadar uygarlığın geçirdiği aşamalar, 1817 yılında Thomson'un kültürleri yararlandıkları teknolojiye dayalı olarak geliştirdiği adlamalara göre, Eski Taş Devri, Yeni Taş Devri, Bakır Çağı, Tunç Çağı gibi adlar ile anılmaktaydı. Braidwood, hammaddenin biçimlendirilmesini sağlayan teknolojinin, sosyal

Robert J. Braidwood.

ve kültürel gelişme için bir gösterge olamayacağını, teknolojinin toplumun yaşam biçiminin dolaylı bir sonucu olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle toplumların yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan besinin elde edilişi, yaşamın biçimlendirilişi esastan yola çıkarak yeni bir adlama, yeni bir bölümlendirmenin gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Braidwood, bu konudaki ilk yayınından sonra da düşünce sistemini daha da geliştirmiş ve bu şekilde yalnızca geçmiş dönemleri ayırmakta kullanılacak parametreleri adlandırmakla kalmamış, geçmişi anlamak için nelere bakmamızın gerekli olduğunu da, geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak tanımlamıştır. Paleolitik, Neolitik, Tunç Çağı gibi gelenekselleşmiş dönem adlamalarından daha çağdaş bir anlam içeren "avcılık dönemi", "besin üretiminin başlangıç aşaması", "ilk köy toplulukları dönemi", "kentleşme dönemi" gibi adlamaların kaynağı, tümüyle Braidwood-

Robert J. Braidwood, Halet Çambel.

lar'dır. Bunu yaparken Braidwoodlar, mimari, çanak çömlek, çakmaktaşı, heykeller ve diğer aletler kadar doğal çevre ortamının önemli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, geçmişe günümüzdeki doğal çevre ile değil, incelemekte olduğumuz dönemdeki geçmiş doğal çevre ile bakılması gerekli olduğunu da ısrarla vurgulamışlardır. Böylelikle, bir arkeolojik kazının, hangi döneme ya da çağa yönelik olursa olsun, jeolog, iklim bilimci, coğrafyacı, zoolog, botanikçi desteği olmadan yapılamayacağı ve eğer arkeolojinin konusu insan ise, bu insanı içinde bulunduğu çevre, çevrenin değişimi, sağladığı olanaklar ve bunlardan nasıl yararlandığı ile birlikte bir bütün içinde ele alınması gerektiği düşüncesi arkeolojiye yerleşmesi sağlanmıştır.

Braidwood'dan önceki yıllarda da, örneğin 1904 Pumpely Anav kazılarında olduğu gibi, arkeolojik kazılara doğa bilim dallarından uzmanlar zaman zaman katılmaktaydı. Neolitik

devrimin temel girdisi olarak gözükten bitkilerin tarıma alınması ve hayvan evcilleştirilmesi, arkeologların dışında bitki ve hayvan bilimcilerinin de ilgisini çeken konular arasındaydı. Braidwoodlar, arkeolojiyle diğer bilim dalları arasındaki bağlantının bütünleşerek kurumsallaşmasını sağlamış, karşılıklı bilgi alışverişini “**bazen yararlanan**”dan, “**olmazsa olmaz**” konumuna getirmişlerdir. Bu bütüncül çalışmanın ilk somut örneğini de, Jarmo Projesi olarak bilinen, Kuzey Irak ve Batı İran’da 1947-1955 yılları arasında gerçekleştirdikleri kapsamlı ve arkeolojide devrim yaratan çalışmaları ile ortaya koymuşlardır; Matarrah ile başlayan kazı çalışmalarının ağırlığı önce Karim Şahir’e, daha sonra da Jarmo’ya verilmiştir. Bu çalışmalar, besin üretimine geçiş sürecini temsil eden buluntu topluluklarının ilk tanıtımları arasındadır.

Bu süreç içinde Braidwoodlar’ın Herbert Wright, Hans Halbaek, Charles Reed, Barbara Lawrence, Willem van Zeist, Frederick Zeuner, Karl Butzer gibi doğa bilimcilerle yakın ilişki kurması kadar, kazılarında bu bilim insanlarını kazı ekibinin ayrılmaz birer parçası durumuna getirmesi, bir geleneğin başlangıcı olmuştur. Burada özellikle vurgulanması gereken, doğa bilimcilerinin katkısının, arkeologların yaptığı kazılarda ortaya çıkan verileri tanımlamak olarak görülmeyip, kazıyı yönlendiren, arkeolog ile birlikte ne yapılması gerektiğine karar verici olarak kabul edilmeleridir. Günümüzde bile hâlâ birçok arkeolog, geçmişi araştırma stratejisini oluşturma hakkını diğer uzmanlarla paylaşmayı hazmedememekte, bu bilim adamlarını da bazen yardımcı eleman, maalesef çoğu kez de kazının daha bilimsel görünmesini sağlayacak “**süs öğeleri**” olarak algılamaktadır. Ne var ki çağdaş bilimsel arkeoloji, Braidwoodlar’ın 1950’li yılların başında vermiş olduğu bu mesajı kapmış ve bu yönde oldukça yol almıştır.

Braidwoodlar’ın arkeolojiye yaptıkları ve genellikle gözardı edilen en önemli katkılarından biri, bugün “**arkeometri**” olarak tanımladığımız yolu açmalarıdır. W.F. Libby’nin 1946 yılında radyoaktif tarihlendirme yöntemini geliştirmesinde, Braidwoodlar’ın yadsınamaz bir yeri vardır.

Chicago Üniversitesi’nin biri fizikçi, diğeri arkeolog olan bu iki bilim insanı, düşüncelerini, güçlerini, yöntemlerini birleştirmiş, nükleer fiziğin arkeolojiye yansımalarını sağlamıştır. Başta C14 yöntemi olmak üzere, bugün kullanılmakta olduğumuz arkeometrik tarihlendirme yöntemlerinin tümünün kaynağı, bu birliktelikten türemiş, gelişmiştir. Braidwoodlar, 1949 yılından sonraki tüm kazı çalışmalarında doğa ve fen bilim dallarını, arkeometriyi olanaklarının son çizgisine kadar sürekli zorlamış, teşvik etmiş ve kullanmışlardır. Kanımca bunun en güzel örneklerinden biri bugün, giderek yaygınlaşan ve geçmişi anlamamızın “**mucize çözümü**” olarak görülen DNA, genetik gibi biyoyöntemlerin yolunu açmalarıdır. Bu bağlamda, Tom Loy tarafından geliştirilip, Andre Wood tarafından 1981 yılında Çayönü kazısında uygulanan DNA ve hemoglobinin kristal analizleri, bunun ilk örneklerinden biridir.

Çalışmaların ağırlığı Neolitik döneme yönelmiş olduğundan, Braidwoodlar’ın bu sürecin anlaşılması için yapmış oldukları katkı, genellikle bu alanın diğer anıt adı olan Gordon Childe ile sürekli olarak karşılaştırılır. Bu bağlamda bura-

da gözardı edilen, Gordon Childe’in düşünsel ürünlerini ve en önemli yapıtlarını, Braidwoodlar’dan daha eski bir tarihte vermiş olduğudur. Bilim de, düşünce sistemleri de zaman içinde değişir ve bir önce yapılmışın üzerine eklenerek gelişir. Nasıl ki Gordon Childe, kendinden önceki birikimden yararlanarak “**Neolitik Devrim**” kavramını ortaya atmış ve bunu açıklayan kuramları geliştirmiştir, Braidwoodlar da bu görüşü daha da ileriye götürerek açıklamaya yönelik yeni, farklı bir kuram geliştirmişlerdir. “**Çekirdek Bölge**” kuramı olarak bilinen Braidwood yaklaşımının temelinde Gordon Childe’in vurgularının olduğu yadsınamaz. Ancak Braidwoodlar, Gordon Childe’in döneminde olmayan doğa, fen ve arkeolojik verilerden yararlanarak, Childe’in Fırat ve Dicle’ye akarsu boylarına yönelik, Mezopotamya odaklı yayılımcı kuramının doğru olamayacağını ortaya koymuş, sorunun çözümünü farklı bir boyuta taşımışlardır. Günümüzde, araştırmalar arttıkça Braidwood’un kuramının da doğru olmadığı görülmüştür. Ancak Child’in kuramı da, Braidwood’un kuramı da, kendi dönemleri için, o dönemdeki verilere göre doğru, daha da önem-

Çayönü kazısının ilk yıllarında kazı ekibi.

lisi günümüzdeki düşünce sisteminin oluşumunda olmazsa olmaz basamaklardır. Braidwood'un düşünce sisteminin oluşmasında, Gordon Childe kadar Breasted'in görüşlerinin de çok önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Braidwood'un uzun yıllar çalıştığı Chicago Üniversitesi Oriental Institut'un kurucusu olan Breasted, aynı zamanda bugün hepimizin severek kullandığı Bereketli Hilal deyiminin de yaratıcısıdır. Braidwood, uzun yıllar birlikte çalıştığı Breasted'in Bereketli Hilal adlamasını almış ve bunu kendi geliştirdiği "çekirdek bölge" kavramıyla birleştirerek sınırlandırmıştır. Breasted'in "Bereketli Hilal" kavramı, eski kültürlerle kaynaklık etmiş olan Yakındoğu'nun sulu tarıma elverişli akarsu boylarının olduğu güney kesimlerini içerir; Hilal adlaması bu coğrafyanın biçimi kadar, günümüzde Müslümanların oturduğu bölge olması ile özleşmiştir. Breasted'in Bereketli Hilal adlamasını kullanan Braidwood ise, bundan farklı olarak kapsam alanını daha kuzeye, dağların eşigine, Yakındoğu'nun hilal biçimindeki en zengin doğal çevre ortamına sahip olan bölgesini tanımlamıştır. Bu alan, Doğu Akdeniz'de Lübnan ve Avanoslar, Kuzey'de Gü-

neydoğu Toroslar ile Doğu'da Zagros silsilesinin çizdiği yay biçimindedir. 1960'lardan 1990 yıllarına kadar Yakın Doğu'daki arkeolojik çalışmaların büyük bir kısmı, Braidwood'un tanımladığı "Bereketli Hilal" alanı içinde yoğunlaşmıştır. Bu bakımdan İsrail, Lübnan, Ürdün, Suriye, Güneydoğu Anadolu, Kuzey Irak ve Batı İran'daki yüzlerce Neolitik dönem kazısının temelinde, Braidwood Hoca'nın görüşü yatmaktadır.

Amerikan Arkeolojisi açısından bakıldığında, Braidwood Hoca'nın ilginç bir konumu vardır. 1960'lı yıllardan itibaren Amerikan Arkeolojisi'nde tanıma dayalı, geleneksel arkeolojiye karşı çıkan ve genel olarak "Yeni Arkeoloji" olarak adlandırılan güçlü bir akım vardır. Her ne kadar bu akım, Braidwoodlar'ın 1950'li yıllardan itibaren ileri sürdüğü insanı ve geçmişi çevre ortamı ile birlikte bir bütün olarak ele almaya yönelik yaklaşımıyla özleşmiş ise de, özellikle 1970 yıllarından itibaren, Braidwood ile "Yeni Arkeoloji"nin yollarının birbirlerinden ayrıldığı görülmektedir. Yeni Arkeoloji, eski kuşakların katı tutumuna bir karşı çıkma olarak da algılanabilecek bir şekilde soyutlama, model ara-

ma, analitik yöntemlerden olabildiğince fazla ölçüde yararlanma ve kuram geliştirmeye yönelmiş, hızla gelişen kendine özgü, karmaşık terminolojisi ile farklı bir çizgiye oturmuştur. Bu bağlamda, Braidwoodlar'ın somut gerçeklerden ve arkeolojinin tanımı olan "maddi kalıntı ögesinden" hiçbir zaman vazgeçmedikleri görülmektedir. Daha da ilginç olan, Braidwoodlar'ın Yeni Arkeoloji'nin terminolojisini kullanmamaya ve yazdıklarının açık seçik anlaşılabilir düzeyde olmasına göstermiş oldukları özendir. Bu durum, özellikle 1980'li yıllardan sonra, Amerikan Arkeolojisi'nde Braidwoodlar'a yönelik "gelenekselci", "tutucu" suçlamalarını beraberinde getirmişse de, Yeni Arkeoloji'nin daha sonra geçirdiği dönüşümler, ister istemez Braidwood adının her zaman gündemde kalmasını sağlamıştır. Doğa ve fen bilim dallarına, arkeometriye bu denli önem veren, tüm kazı ve projelerinde bu alanlar ile bütünleşen Braidwoodlar'ın, Yeni Arkeoloji'nin meslek olarak arkeolojiyi zorlayan ya da kendi çizgisinden bazen felsefe, bazen antropoloji, bazen de istatistik ve matematik alanlarına kaymaya zorlamalarıyla oluşan tuzaklara düşmemiş olmaları ilginçtir. Braidwoodlar arkeolojiyi her zaman sosyal bilimlerin bir parçası olan bir bilim dalı olarak görmüşler, matematiksel bir bilim olmamasından rahatsız olmamışlar. Braidwoodlar arkeolojinin geçmişi, herhangi birşey bulmak için değil, güzel şeyler ortaya çıkartmak için hiç değil, anlamamıza yarayacak, doğru sorular sorarak yönelinmesini savunmuşlardır. Bunu yaparken doğa ve fen bilim dallarından, arkeometriden yararlanmışlar, soruları bunlarla birlikte oluşturmuşlar, ancak sonuçta arkeolojiyi bu bilim dallarının kendilerine özgü metodlarına göre çarpıtmamışlardır. Bu nedenle Braidwoodlar'ın kazı raporlarında, o çağa ait birçok kazı raporunda görülen sayı ve istatistik kalabalığına rastlanmaz. Bu, matematik ya da istatistikten yararlanmadıkları anlamına gelmez, yalnızca bunlardan "aklıselim" in ve arkeolojinin metodolojisi içinde yararlanmaya özen gösterildiğini gösterir.

Braidwoodlar'ın dünya ve Amerikan Arkeolojisi için taşıdıkları önemin dışında, Türkiye Arke-

olojisinin ve özellikle İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'nın gelişiminde çok ayrıcalıklı bir konumları vardır. 1963 yılında Braidwoodlar ile Halet Çambel'in birlikte oluşturduğu Güneydoğu Anadolu Karma Tarihöncesi Projesi, günümüze kadar 40 yıl boyunca hiçbir sorunla karşılaşmadan, içsel çekişme olmadan varlığını sürdürmüştür. Varlığını sürdürmekle kalmamış, bu kapsamda başta Siirt, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin ilk arkeolojik yüzey taramasını, Yakın Doğu Arkeolojisi'nin en önemli merkezlerinden biri konumundaki Çayönü ile Biris Mezarlığı, Söğüt Tarlası, Griki Hacıyan, Yayvantepe gibi kazıların yapılmasını, Anadolu platosundaki ilk kapsamlı obsidyen belgelemesini ve diğer birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu, bilimsel kaygı ve etigin, iyi niyetin kişisel çıkar düşüncesinin önünde gittiği, amacın ün kazanmak değil, bilim yapmak ve bilim adamı yetiştirmek olduğu bir anlayışın başarısıdır. Chicago Oriental Institute ile İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı arasındaki 40 yıllık ortak çalışma, kanımızca bilim dünyasında en uzun ömürlü olmuş uluslararası proje olarak saygın bir yer edinmiştir. Burada bu projenin herkes tarafından bilinen ve herhangi bir el kitabına bakıldığında bile kolaylıkla bulunabilecek bilimsel sonuçlarından söz etmek istemiyoruz. Bu projenin, Türk Arkeolojisi'nde önemli bir dönüm noktası oluşturan Keban Projesi ya da Prehistorya Anabilim Dalı'nın halen süregelen "Neolitik" kazı ve araştırmaları geleneğini başlatması gibi, bu projenin yan ürünlerinin de ötesinde ortaya çıkan, farklı nitelikli sonuçlar da vardır. Arkeolojinin kitaplara, bilimsel yayınlara yansımayan, görülmeyen yüzünü oluşturan bu katkıların, en az bilimsel yayınlar kadar önemli olduğu düşüncesindeyiz. Robert Braidwood'un, 1963-64 yıllarında İstanbul Üniversitesi'nde tüm arkeoloji bölümüne yönelik, "Dünya Arkeolojisi" adı altında vermiş olduğu ders ile, bu derse bağlı olarak sürdürülen "B Semineri", benim de dahil olduğum kuşağın yetişmesinde, düşünce yapımızın oluşmasında çığır açıcı bir etki yapmıştır.

Braidwoodlar'ın Prehistorya Anabilim Dalı eğitimine yaptıkları katkı, bu ders ve seminerlerle

Braidwood'ların yaşadıkları LaPorte, Indiana'daki evleri.

sınırlı değildir; daha ilk yıldan itibaren aralarında Robert Whallon, Peter Benedict, Arthur Jelinek, Bruce Howe gibi uzmanlarla ekip halinde gelmiş olmasının da etkileri büyüktür. B Seminerleri, Neolitik dönem ile ilgili her türlü verinin değerlendirildiği, yeni yorumların oluşmasını sağlayan, dünya çapında bir düşünce geliştirme toplantılarına dönüşmüş, uygulamaya yönelik dersler de, o zamana kadar eksikliği duyulan yontmataş bilgisinin Prehistorya Anabilim Dalı'nda oturmasını sağlamıştır. 1963 yılı Güneydoğu Anadolu Yüzey Araştırması, yalnızca Türkiye'de değil, belki de Yakın Doğu'nun tümündeki ilk kapsamlı ve geniş katılımlı arazi taraması çalışması örneğidir. O tarihe kadar bireysel çabalarla sürdürülen yüzey taramalarının yerine, bu çalışmada 30 kadar öğrenci ve uzmanın katılımıyla iki ay süren ve geniş bir bölgeyi bu şekilde önceden belirlenmiş bir soruna yanıt aramak amacıyla taranmıştır. Bilebildiğimiz kadarıyla bu çalışma, ülkemizde öğrencilerin yoğun olarak katıldığı ilk çalışmadır. Projenin ilerleyen aşamalarında, Anabilim Dalımızda ve ülkemizde eksikliği hissedilen alanlarda uzman yetiştirmek, oluşan boşlukları doldurmak amacıyla birçok düzenlemenin yapılabilmiş olması, ge-

ne Braidwoodlar'ın eğitime ve bizlere verdiği önemin göstergesidir. Arkeozooloji, arkeobotani, deneysel arkeoloji, iz analizi gibi dallarda öğrencilerimizin uzmanlaşabilmesi için dışarıdan eğitici uzman getirmek, burs sağlamak da dahil olmak üzere her türlü olanağı 40 yıl boyunca zorlamışlardır. Bugün aramızda bu alanlarda uzmanlaşmış, adını bilim dünyasında duyurmaya başlamış genç meslektaşlarımız varsa, bunu Braidwoodlar'a borçluyuz.

Braidwoodlar, İstanbul Üniversitesi ile kurdukları birlikteliğin verdiği olumlu sonuçlardan, her zaman mutlu olmuşlardır. Ortaya çıkan somut işler, sonuçlar, genç ve dinamik bir kuşağın oluşması, başka bir deyişle, yapmış oldukları çabanın meyva vererek yeşermesi, onları her seferinde heyecanlandırmış ve daha fazla katkı yapma isteğini körüklemiştir. Çayönü kazıları bittikten, Braidwoodlar emekli olup köşelerine çekildikten sonra bile bu desteği sürdürmüş olmaları, hiçbir çıkar gözetmeden, kişisel beklentilerinin yalnızca **"İstanbul'da iyi bir şeylerin olması"** olduğunun en açık göstergesidir. Sanıyorum buraya yapmış oldukları katkı, Chicago'da kendi enstitülerine yapmış olduklarından çok daha fazla olmuştur.

Braidwoodlar'ın Amerika'da Chicago kentinin oldukça uzağında La Porte'de ormanın içindeki küçük bir evde son derece mütevazı bir yaşamları vardı. Kendi yetiştirdikleri sebze ve başta elma olmak üzere yemişlerle mutluluk duyan, kendi ekmeklerini hazırlayıp fırınlamaktan kıvanç duyan, her türlü gösterişin ötesinde doğa ve birbirleriyle bütünleşmiş bir yaşamda, haftanın belirli günlerinde ders vermek ya da çalışmak için geldikleri Oriental Institute'deki yerleri de bodrum katında, tesisat borularının arasında, yıllanmış dolap, masalar ile bütünleşmiş, mütevazı fakat sıcak, duygu yüklü bir mekandı. Kendi özel ve kurumsal yaşamlarında, bu mütevaziliğe karşılık, bizim gerek kazı, gerek fakültede en iyi koşullara sahip olmamızı sağladılar. Ergani yakınında Dicle Öğretmen Okulu içinde yaptırmış oldukları Çayönü Kazievi, gerek boyutları, gerek mimari özellikleri ve gerekse de konforlu ve kapsamlı bir kazı için gerekli tüm donanımı ile, sanırım arkeoloji dünyasının kazievi geleneğinin ilk güzel örneklerinden biridir. Bu yapının, olanakların çok daha sınırlı olduğu, ülkemizde her türlü malzemenin yokluğunun yaşandığı 1970 yıllarının başlarında ortaya çıktığını düşünmek lazım. Çakmaktaşı ya da çanak çömlek ayırabilmek için en uygun masa, bunları depolayabilecek binlerce kutu ya da en pratik el arabası gibi buralarda bulunmayan malzemeyi, Amerika'dan buraya nakledecek yollama gibi zahmetli, güç ve masraflı bir olayı üstlenmiş olmaları, bugün bile bizi hayrete düşüren bir olaydır. Benzer katkıyı, 40 yıl boyunca Prehistorya Anabilim Dalı için sürdürdüler, hiçbir olanağı sağlayamadıklarında bile, Amerika'dan buraya gelmekte olan, gördükleri herkesin eline, buraya yollanmak üzere, işimize yarayacağını düşündükleri bir şeyler verdiler. Üstelik bunların çoğu kendi kurumlarında, kendi çalışma mekanlarında bulunmadığı, eksikliği hissedildiği halde. Bugün dönüp geriye baktığımızda, eğer Prehistorya Laboratuvarı'nda çalışabiliyorsak, tabure ve iskemleler dışındaki donanımın hemen hemen tümünün, Braidwoodlar'ın şu ya da bu şekilde katkısı ile gerçekleşmiş olduğunu görürüz. Bugün bu olanaklardan yararlanan genç kuşağın, bu olanakların

sağlanmasında Braidwoodlar'ın katkısının ayırında olmamalarına şaşmamak gerekir; genç kuşak için Braidwoodlar, kitaplarda bir isim, Prehistorya Laboratuvarı'nın duvarında olan iki resim şeklindedir. Çünkü hiçbir zaman Braidwoodlar, Prehistorya Anabilim Dalı'na yapılan katkıda kendilerini ön plana çıkartmamaya çalıştılar, çoğu kez de bunu bilinmeyen bir kaynaktan gelen destek olarak tanımladılar. Onlar için, İstanbul'da bu filizin yeşermesi yeterince sevindiriciydi, başka bir **"aferin"** beklentileri de yoktu.

Bu iki saygın insanın yokluğunun bıraktığı, büyük bir eksiklik duygusu, yaşadığımız, nefes aldığımız dünyadan bir şeyin eksilmiş olması. Ancak onların yeşertmek için uğraştığı filizin, yeni arayışlar içinde olan bakış açılarının, yeni yetişmekte olan genç kuşaklarda sürebilmesi, başlamış olan atılımın duraksamaması ve Türk Arkeolojisi'nin bilim dünyasında elde etmiş olduğu yeri koruması, onlara yapmış oldukları katkının boşa gitmediğini gösterecek tek saygın yoldur. Umarım ki bunu becerebiliriz.

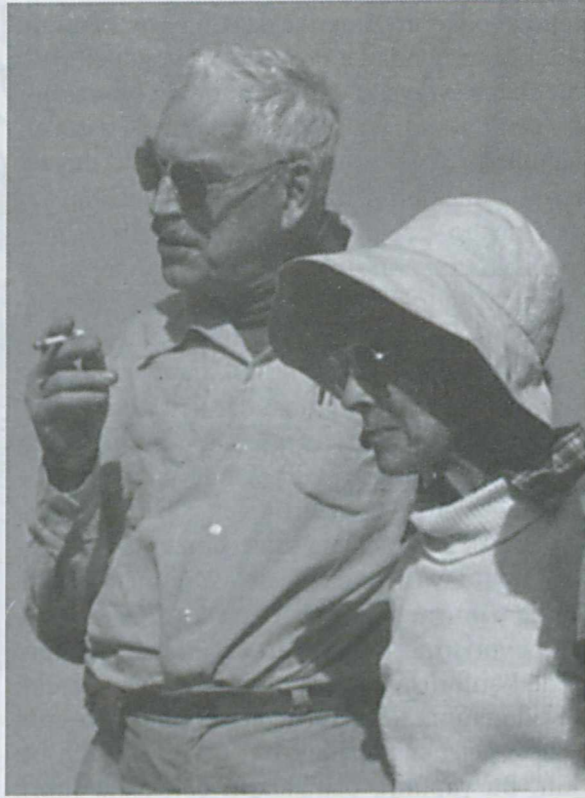
DİPNOTLAR

1. Braidwood R. J. ve L. S. Braidwood 1960, *Excavations in the Plain of Antioch*, O. I. P. LXL, University of Chicago Press.
2. Özellikle bakınız Braidwood, R. J. 1946, "Terminology in Prehistory" Human Origins An Introductory Course in Anthropology II Chicago., Braidwood, R. J. 1952. *The Near East and the Foundations of Civilization*, Oregon: Eugene.
3. Özellikle bakınız Braidwood, R. J. ve B. Howe (yay.) *Prehistoric Investigations in Iraqi Kurdistan Studies in Ancient Oriental Civilization* 31, Chicago.
4. Loy, T. H. ve A. Wood, 1989, "Blood Residue Analysis at Çayönü Tepesi, Turkey", *Journal of Field Archaeology* 16: 451-460.
5. Çambel, H. ve R. J. Braidwood 1980, *İstanbul ve Chicago Üniversiteleri Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları Karma Projesi: 1963-1972 Çalışmalarına Toplu Bakış*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2589; Özdoğan, M.-A. Özdoğan, D. Bar Yosef. ve W. Van Zeist 1995 "Çayönü Kazısı ve Güneydoğu Anadolu Karma Projesi: 30 Yıllık Genel Bir Değerlendirme", *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı* (1993) 1: 103-122.

A BIBLIOGRAPHY OF
WORKS BY
ROBERT J. BRAIDWOOD
(1907-2003)
&
LINDA BRAIDWOOD
(1909-2003)

BİBLİYOGRAFYASI

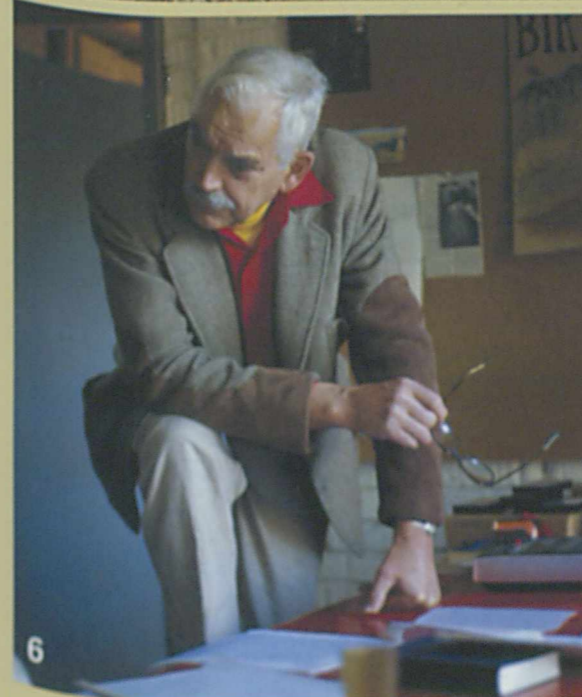
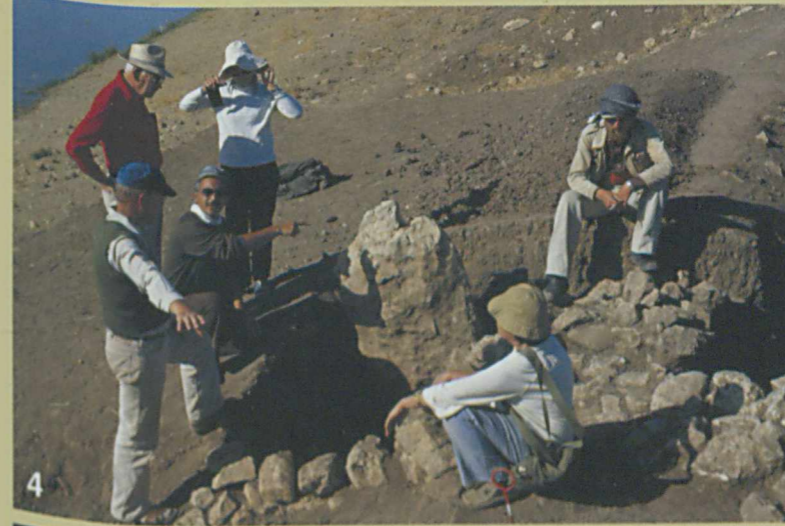
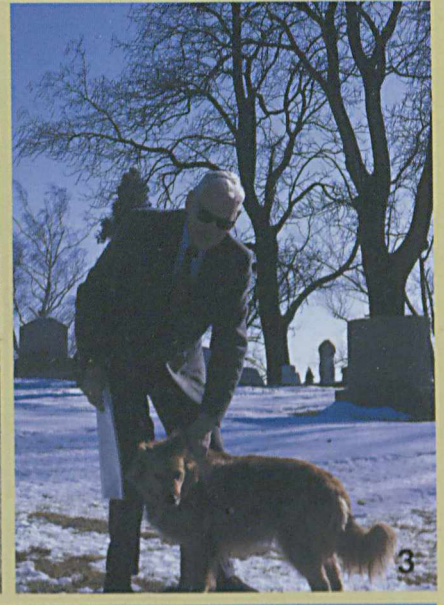
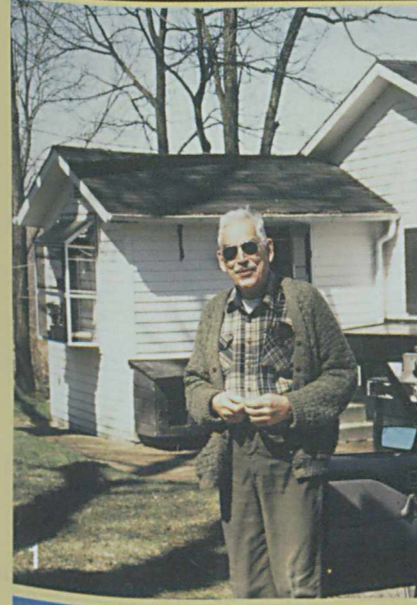
NEZİH BAŞGELEN

Robert J. Braidwood 29 Temmuz 1907'de Detroit, Michigan'da doğmuş, Michigan Üniversitesinde önce mimarlık okumuş daha sonra Michigan ve Chicago Üniversitelerinde Eskiçağ Tarihi ve Antropoloji öğrenimi de görmüştür. Michigan Üniversitesinde 1933'te (M.A) yapmış, 1933-1938 arasında Oriental Institute'nin Suriye'deki araştırmalarına katılmış, 1937'de Linda hanımla evlenmiştir. 1938-1947'de Hatay'da Amik Ovası'nda yaptıkları kazıların prehistorik malzemesini yayına hazırlamıştır. 1943'te Chicago Üniversitesinde Ph. D.'sini yapmıştır. Braidwood, 1947'de Irak'ta Carmo projesini başlatmış, kazılarında ilk kez arkeologların diğer uygulamalı bilim adamları ve doğa bilimcilerle birlikte çalışma ilkesini getirmiştir. İlk üreticiliğine geçişi, Bereklili Hilal olarak tanımlayan ve Doğu Akdeniz kıyılarından Mezopotamya'ya kadar uzanan bölgede başladığını ileri süreren görüşe karşı Braidwood, "çekirdek bölgeler" kuramını geliştirmiştir. Bereklili Hilal'in kuzeyindeki dağlık bölgelerde, Zagroslar'ın eteklerinde 1947-59'da Irak'ta, 1959-60'da İran'da kazı ve araştırmalar yapmıştır. Uzun yıllar Chicago Üniversitesi'nde Antropoloji Bölümü'nde ve Doğu Bilimler Enstitüsü'nde Eski Dünya Prehistoryası profesörü olarak pek çok genç bilim adamı yetiştirmiştir.

1962'de İstanbul ve Chicago Üniversitelerinin katılımıyla oluşturdukları Tarihöncesi Karma Projesi'ne Halet Çambel ile birlikte başkanlık etmiş, Siirt, Diyarbakır ve Urfa illerinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında Ergani ilçesi yakınında saptanan Çayönü yerleşmesinde 1964'te başlattıkları kazılar değişik uzmanlık dallarından çeşitli ülkelerden uzmanların birlikte çalıştığı bu alandaki en kapsamlı ve başarılı araştırmalardan birisi olmuştur. Bu proje ile Türkiye Arkeolojisine kazandırdıkları yeni boyutlar, projede sağladıkları uluslararası ortamla ülkemizde prehistorya alanında yeni yetişen bir kuşağın doğru yönlendirilmesindeki etkileri ve bu kuşağın uluslararası alanda destek görmeleri açısından yaptıkları özverili unutulmaz katkıları için Robert J.-Linda Braidwood çiftine çok şeyler borçluyuz. Bunun yanısıra Braidwood'ların Türkiye'deki varlığı Prof. Dr. Halet Çambel'in sağladığı dürüst işbirliği, uluslararası bilimsel anlayış, ve dostça meslektaş dayanışmasıyla sağlanmıştır. Bunu olanaklı kılan sevgili hocamız değerli Prof. Dr. Halet Çambel'e de bu vesileyle teşekkür ederiz. Robert J. Braidwood ile Linda Braidwood'un yazdıkları bilimsel yayınlarının derleyebildiğimiz bir listesi ilişikte yer almaktadır.

ROBERT J. BRAIDWOOD - LINDA BRAIDWOOD

1: Robert J. Braidwood LaPorte, Indiana'daki evinin önünde 2: Aramızdan ayrılanı dağın Braidwood'ların yaşadıkları doğal çevre ve evleri. 3: Braidwood hoca, çok sevdiği köpeğiyle birlikte. 4: Robert J. Braidwood, Linda Braidwood, Halet Çambel, Wolf Schirmer, Mehmet Özdoğan, Werner Schnuchel Çayönü kazısında bir bulgunun başında değerlendirme yaparken. 5: Robert J. Braidwood Mehmet Özdoğan, Andre Wood hazırladığı yerinde. 6: Robert J. Braidwood Çayönü hazırladığı yerinde. 7: Linda Braidwood, Robert J. Braidwood, Neziha Başgele, Halet Çambel ile Çayönü hazırladığı yerinde 1981.

ROBERT J. BRAIDWOOD - LINDA BRAIDWOOD DÖNEM DÖNEM ÇAYÖNÜ KAZILARI 1964-1986

1

2

3

4

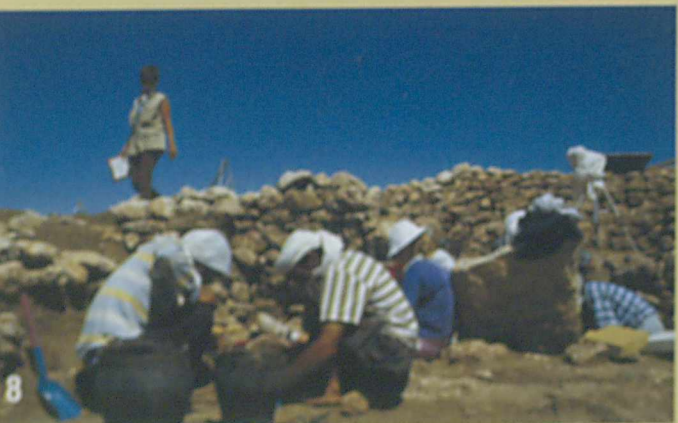
5

6

7

8

9

10

11

12

13

1: Çayönü 1980, Hilar Kayalıklarından Ergani Ovası ve Zülküf Dağı./Ergani Plain & Zülküf Mountain over Hilar Rocks. 2: Çayönü 1987, Doğu Alanı Izgara Planlı Yapı Evresi./Eastern Section, Grill Building Subphase. 3: Çayönü 1964, Havadan./Airview. 4: Çayönü 1988, Kafataşlı Yapının Başında Tartışma./Consultation at Skull Building. 5: Çayönü 1990, Doğu Alanı Çevre Düzenleme Çalışması./Restoration Activity. 6: Çayönü 1988, Kafataşlı Yapıda Çalışma./Excavation at Skull Building. 7: Çayönü 1978, CL. Binası./Cell Building CL. 8: Çayönü 1988, Kafataşlı Yapıda Çalışma./Excavation at Skull Building. 9: Hilar Kayalıkları Roma Mezarları Kazı Çalışmaları 1979./Excavation at Roman Tombs. 10: Çayönü 1980, Doğu Alanı ve Terazzo Yapısı, Kuzey-Kuzeybatıdan görünüm./Eastern Section, Terrace Building, from NNW. 11: Hilar (Severden Pınar) Köyü./Hilar Village. 12: Hilar Kayalıklarındaki Günümüz Yaşamı./"Modern Life" at Hilar Rocks. 13: Hilar Kayalıkları./Close shot to Hilar Rocks.

Fotoğraflar 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 Çayönü Kazı Arşivi, 9, 10, 11, 12, 13 North Bagdelen

ROBERT J. BRAIDWOOD - LINDA BRAIDWOOD

1: Ergani yakınında, Dicle Öğretmen Okulu arazisi içindeki Çayönü Kazı Evi. 2: 1981 sezonunda kazı evinde bir akşam yemeği: Linda-Robert J. Braidwood, Harriette Watrous, Mehmet Özdoğan, Halet Çambel, Wulf Shirmmer, Sevil Gülçür ve diğerleri. 3: Kazı evinin önünde kazı ekibinin bir bölümü. (ayaktakiler, sağdan sola): Bayan Shirmmer, Sevil Gülçür, Behin Aksoy, Prof. Robert J. Braidwood, Prof. Wulf Shirmmer, Ruth Biniossek, Erhan Bıçakçı, Linda Braidwood, ahçı Hamit Usta, Halet Çambel, serbest fotoğrafçı Josephine E. Powell, (oturanlar sağdan sola): ahçı Sa-it Usta, kazı evi bekçisi, Mehmet Usta, Ayşe Baykal, Harriette Watrous, Werner Schnuchel, Sara Atabay, Nezih Başgelen, (öndekiler): Prof. Shirmmer ekibinden. 4-5: Braidwood'ların gelişmesine büyük katkıda buldukları İstanbul Üniversitesi Ebebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı Laboratuvarında malzeme üzerinde çalışmalar. (Fotoğraflarda önde masa başında çalışırken gözüken, sevgili arkadaşımız Berrin Kuşatman'ı çok genç yaşta kaybettik. Bu vesileyle onun'da anısını sevgiyle anıyoruz). ASY.

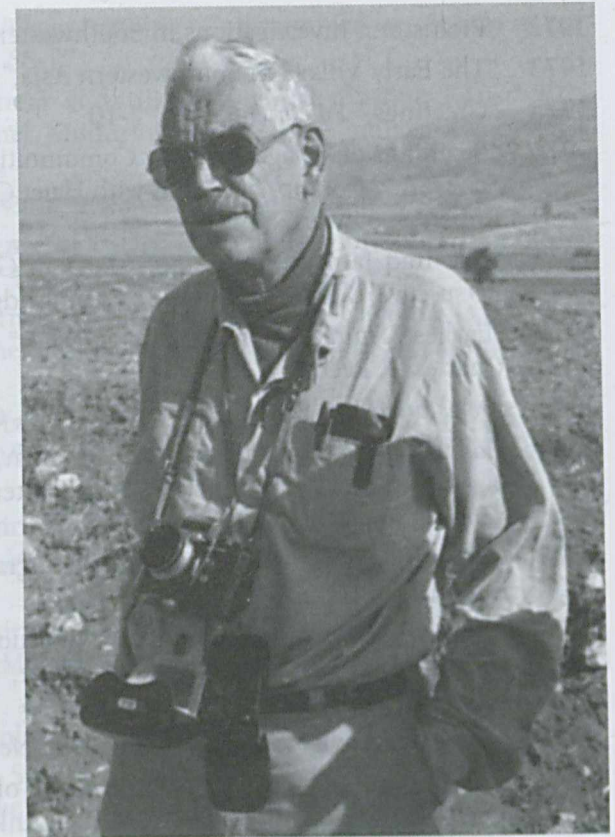
BIBLIOGRAPHY OF ROBERT J. BRAIDWOOD BIBLİYOGRAFYASI

- 1935 "The Oriental Institute Archeological Report on the Near East," notes on Tell Jedeidah. *American Journal of Semitic Languages (AJSL)* 52: 64.
- 1937 *American Journal of Archeology (AJA)* 41:8 The chronological chart.
- 1937 *Mounds in the Plain of Antioch*. Oriental Institute Publication 48. Chicago.
- 1937 *Syrian Expedition*, Oriental Institute Bulletin 1. Chicago. Drawing: map, back cover, and sketches in chart.
- 1939 Reviews: *La Deme Camp. de Fouilles a Ras Shamra-Ugarit*, by Schaeffer. *AJA* 43: 703. *Une Grand Port Disperu, Tyre*, by Poidebard. *AJA* 43: 705.
- 1939 "A Correction". *AJA* 43: 378.
- 1939 "A Note on a Multiple-Brush Device Used by Near Eastern Potters of the 4th Millennium, B.C." *Man* 39, No. 187.
- 1939 "Oriental Institute Archeological Reports," notes on coast sites, Tabbat al-Hammam, and Tell Simiriyan. *AJSL* 46: 103.
- 1940 "Test Diggings in Syria." *Asia* 40: 47.
- 1940 "Report on Two Sondages on the Coast of Syria, South of Tartous," Linda Braidwood on the flints of Tabbat al-Hammam, p. 222-226. *Syria* 210 183.
- 1941 "The Date of the Byblos Temples, Buildings II, XVII, and XL." *AJSL* 48: 254.
- 1941 Note within "The Old Aramaic Alphabet at Tell Halaf," by R.A. Bowman. *AJSL* 28: 364.
- 1942 (L.S.B.) "The Early Relations of Egypt with Asia," by H. Kantor. Note 141. *Journal of Near Eastern Studies (JNES)* 10 198.
- 1943 In Paul S. Martin et al. *The Su Site, Excavation at a Mogollon Village, Western New Mexico*. F.M.N.H., Anthropol. Series, Vol. 32, No. 2, p. 135, 2nd season, 1941.
- 1943 "Archaeology, Eastern Hemisphere." 1943 *Britannica Book of the Year*. Hence yearly to present.
- 1943 "Note on the Age of the Galilee and Mt. Carmel Skeletal Material." *American Anthropologist* 45: 642.
- 1943 "Comparative Archeology of Early Syria." *Dissertation*, University of Chicago.
- 1943 "Bibliography in Physical Anthoropology, from January 1, 1943." The section dealing with prehistory. *American Journal of Physical Anthropology (AJPA)* 10: 446.
- 1944 "New Chalcolithic Material of Samarran Type and Its Implication," with Tulane, Perkins, and Linda Braidwood, *JNES* 3: 47.
- 1945 Review of: *The Three Ages*, by Glyn E. Daniel. *JNES* 4: 60.
- 1945 "Tell Hassuna: Excavations by the Iraq Government Directorate General of Antiquities in 1943 and 1944," by Seton Lloyd and Fuad Safer. The first section titled "Prefatory Remarks." *JNES* 40 255.
- 1945 *Human Origins An Introductory General Course in Anthropology*. University of Chicago Bookstore, 1945; 2nd., 1946.
- Papers: 1. A Time-Space Perspective.
5. Geochronology, and Geological Factors Relative to Man's Past.
9. The Order of Incompleteness of the Archeological Record.
10. Artifacts.
12. Terminology in Prehistory.

13. Regional Differences in Old World Prehistory (to accompany a map)
14. The Interrelations of Core and Flake Tool Traditions in Europe.
16. The Spread of the Village Economy in the Old World.
17. A Synoptic Description of the Earliest Village-Culture Materials from the Aegean to the Indus.
- Maps: "Time, Space, and Man," with W. M. Krogman and Sol Tax.
- 1947 "Asiatic Prehistory and the Origin of Man." *JNES* 6: 30.
- 1948ff. *Prehistoric Men*, Chicago Natural History Museum, 1st. ed. 1948, 2nd ed. 1951, 3rd ed. 1957, 4th ed. 1959, 5th ed. 1961, 6th ed. 1964. (cf. under 1967).
- 1948 "Archeological News Near East," Joint editorship with Ann L. Perkins. *AJA* 51.
- 1948 Review of: "The Pleistocene Period," and "Dating the Past," by F. E. Zeuner and of "Glacial Geology," by R. F. Flint. *JNES* 7: 205.
- 1949 "On the Treatment of the Prehistoric Near Eastern....," letter comment with Linda Braidwood. *American Anthropologist* 51: 665, re. Steward's paper, *ibid.*, 51: 1-27.
- 1950 Review of: "Prehistoric Man: the Great Adventurer," by Charles R. Knight. *Archeology* 3: 126.
- 1950 "The Beginings of Food Production." Letter. *Man* 50, No. 215.
- 1950 "Jarmo: a Village of Early Farmers in Iraq," with Linda Braidwood. *Antiquity* 24: 189.
- 1951 "From-Cave to Village in Prehistoric Iraq," *B.A.S.O.R.* 124: 12.
- 1951 "Discovering ... Jarmo." *Illustrated London News* 219, No. 5878, p. 992.
- 1951 "Ancient Syrian Coppers and Bronzes," With Jos. E. Burke and Norman H. Nachtrieb. *Journal of Chemical Education* 29: 87.
- 1951 "Radiocarbon Dates and Their Implications... Near and Middle East," with T. Jacobsen, R.A. Parker, and S. Weinberg. *American Antiquity* 17 (Memoir 8), p. 52.
- 1951 "A Preliminary Note on Prehistoric Excavations in Iraqi Kurdistan." *Sumer* 7: 99.
- 1951 "Ksar 'Akil ...," by H. E. Wright, Jr. and J. Franklin Ewing, S.J. Prefatory remarks. *JNES* 10: 113.
- 1951 "Calvin Wells Mc Ewan," with Thorkild Wacobsen. *Necrology. AJA* 55: 101.
- 1951 Review of: Excavations at Tepe Gawra, II, by Arthur J. Tobler. *American Anthropologist* 54: 407.
- 1952 Review of: Cave Exploration in Iran 1949, by Carleton Coon. *American Anthropologist* 54.
- 1952 "Matarrah, a Southern Variant of the Hassunan ...," with Linda Braidwood, J.G. Smith, and Chas. Leslie. *JNES* 11: 1.
- 1952 "From Cave to Village." *Scientific American* 187: 62.
- 1952 "The Near East and the Foundations for Civilization," the Condon Lectures at the University of Oregon. Univ. of Oregon Press.
- 1952 "From Cave to Village in Iraq". *Iraq Petroleum*, April 1952.
- 1953 "The Earliest Village Communities of Southwestern Asia," International Commission for a Scientific and Cultural History of Mankird, UNESCO. *Jour: World Hist.* 1: 278, with Linda Braidwood.
- 1953 "Symposium: Did Man Once Live by Beer Alone-" *American Anthropologist* 55: 515.
- 1953ff. Project editor and contributor, key article on "Archeology." *Encyclopedia Britannica*. (Written 1953-appears 1956).

- 1953 "Von der Hohle zum Dorf." *Die Umschau* 16: 494.
- 1954 Review of: *The Indus Civilization*, by Sir Mortimer Wheeler. *American Hist. Review*.
- 1954 Review of Shahcinab, by A. J. Arkell. *Archeology* 7: 262.
- 1954 "The Iraq-Jarmo Project," interim field report, with notes by staff. *Sumer* 10: 120.
- 1954 "A Tentative Relative Chronology of Syria..." in *Relative Chronologies in the Old World* (editor Robert J. Ehrich), pp. 34-41.
- 1954 "From Cave to Village in Iraq", *Agricultural History* 28: 41-43.
- 1954 "Archeology as a Career," mimeographed, Oriental Institute. Revised in 1957 1960, 1963, ff.
- 1955 "The Earliest Village Materials of Syro-Cilicia." *Proceed. Prehist. Soc.* 210 72.
- 1955 "Grant no. 1793." *Year Book-Am. Philos. Soc.* 1955, 311.
- 1955 "Early Man in Iraq." *Archeology* 8: 281.
- 1956 "Reflections on the Origin of the Village-Farming Community," in *The Aegean and the Near East*, Saul S. Weinberg, ed., pp. 22-31.
- 1956 "The World's First Farming Villages." *Illustrated London News* 2280 410,
- 1957 "Jericho and Its Setting in Near Eastern History." *Antiquity* 31: 73.
- 1957 "The Achievement and Early Consequences of Food-Production....," with Charles A. Reed. *Cold Springs Harbor Symposium on Quantitative Biology* 22: 19.
- 1957 "Means Toward an Understanding of Human Behavior Before the Present," and "The Old World: Post-Paleolithic." *The Identification of Non-Artifactual Archaeological Materials* (edited by Walter Taylor). *Natl. Acad. Sc., Natl. Res. Council, Pub.* 565, pp. 14-16 and 26-27.
- 1958 "Vere Gordon Childe." *Necrology. American Anthropologist* 60: 733.
- 1958 Review of: *Archeology and Society*, by Grahame Clark. *Am. Soc. Review*: 350.
- 1958 Entry "Archeology" in *Colliers' Encyclopaedia*.
- 1958 Review of: *Prehistoric Man*, by Leroi-Gourhan. *AJA* 620 435.
- 1958 "Near Eastern Prehistory." *Science* 127: 1419.
- 1959 Letter to Editor. *Kush* 7: 236.
- 1959 Review of: *Digging Up Jericho*, by Kathleen Kenyon. *Archeology* 12: 67.
- 1959 "Über die Anwendung der Radiokarbon-Chronologie für das Verstanlnis der ersten Dorfkultur-Gemeinschaften in Sudwestasien." *Österr. Akad. Wissensch, phil. hist. Kl. Anzeiger*, 1958, 19, pp. 249-259.
- 1960 "Preliminary Investigations Concerning the Origins of Food-Production in Iranian Kurdistan." *Advancement of Science*, Sept. 1960: 214-218.
- 1960 "Near Eastern Prehistory," with Bruce Howe and Ezat O. Negahban. *Science* 131: 1536.
- 1960 "Seeking the World's First Farmers... Near Kermanshah." *Illustrated London News*, October 22, 1960: 695-697.
- 1960 *Archeologists and What They Do*. New York, Franklin Watts.
- 1960 *Excavations in the Plain of Antioch. I*, Oriental Institute Publications 61, with Linda Braidwood. Univ. of Chicago Press, Chicago.
- 1960 *Prehistoric Investigations in Iraqi Kurdistan*, Oriental Institute Stud. Anc. Or. Civiliz. 31, with Bruce Howe, et al. Univ. of Chicago Press, Chicago.
- 1960 Articles on Old World Prehistory. *Grolier's Encyclopaedia*.

- 1960 *Manniskor Fore Historien*, Swed. ed. Prehistoric Men, with a chapter by Carl-Axel Moberg, Stockholm, Forum.
- 1960 "Prelude to Civilization," in *City Invincible* (edited by C.H. Kraeling and R. McC. Adams), pp. 267-313. Chicago, Univ. of Chicago Press.
- 1960 "Levels in Prehistory..." in *Evolution After Darwin II: The Evolution of Man* (edited by Sol Tax), pp. 143-151. Univ. of Chicago Press, Chicago.
- 1960 "The Agricultural Revolution." *Scientific American* 203: 130.
- 1961 "The Iranian Prehistoric Project." *Iranica Antiqua* 1: 1.
- 1961 "The Iranian Prehistoric Project." *Science* 133: 2008-2010.
- 1961 Review of: *World History-An Outline* (by Grahame Clark), *Antiquity* 35: 321.
- 1962 Review of: *The Dawn of Civilization* (ed. by Stuart Piggott), *Antiquity* 36: 67.
- 1962 *Courses Toward Urban Life* (ed., with Gordon R. Willey), Viking Fund Pub. Anthropol. 32, and trade ed. Aldine Press.
- 1962 "Southwestern Asia-East of Ca. the Euphrates Drainage-From about 15.000 B.C. to about 4.000 B.C.," with Bruce Howe, 1960 Summer Symposia Program at Burg Wartenstein, Austria, Wenner-Gren Fdn. for Anthropol. Research. in *Courses Toward Urban Life*.
- 1962 "The Earliest Village Communities of Southwestern Asia Reconsidered," *Atti del VI Congresso Int. Sc. Pre. e Proto.*, vol. I, 115. Florence.
- 1962 Review of *The Preindustrial City: Past and Present*, (by Gideon Sjoberg), *Archaeology*, Vol. 15, No. 1 (Spring 1962).
- 1963 Review of: *The Idea of Prehistory* (by Glyn Daniel), *Antiquity* 370 146, pp. 154-155.
- 1963 "Summary of Prehistoric Investigations in Kurdistan in Relation to Climatic Change ARID ZONE RESEARCH, vol. 20 (Changes of Climate: Proceedings of the Rome Symposium organized by UNESCO AND WMO), UNESCO, pp. 251-254.
- 1964 "Further Remarks on Radioactive Carbon Age Determination and the Chronology of the Late Prehistoric and Protohistoric Near East," *Vorderaschiatische Archaologie*, (Moortgat Festschrift, K. K. Bittel et al, eds.) Archaologie, Berlin.
- 1965 "The Biography of a Research Project," *Chicago Today*, Vol. 2, No. 2, Univ. of Chicago.
- 1966 Review of: *Prehistoric Societies* (by Grahame Clark and Stuart Piggott), *American Anthropologist* Vol. 68, No. 6.
- 1966 Review of: *Earliest Civilizations of the Near East* (by James Mellaaart), *Antiquity*, XL, 159: 238-40.
- 1966 Review of: *Environment and Archaeology* (by Karl W. Butzer), *Current Anthropology*, Vol. 7, 4, p. 504.
- 1967 *Prehistoric Men*, Soctt-Foresman, Glenview, Ill., 7th ed.
- 1967 Review of: *La Prehistoria* (by Andre Lerol-Gourhan, et al), *Amer-Historical Review*, pp. 534-535.
- 1968 "A Note on the Present Status of Radioactive Carbon Age Determination," *Sumer*, 23: 39-44.
- 1968 "The Apoearence of an Effective Food-Producing Way of Life in Late Prehistoric Iran," *Archaeologia Viva*, Vol. 1: pp. 15-17.
- 1968 "Radyoaktif Karbon Tarih Tesbit Metodu," nun Bugünkü Durumu, ICOM Türkiye Milli Komitesi Haber Bülteni Sayı: VII-IX'dan ayrı basım.

Robert J. Braidwood ve Linda Braidwood Çayönü kazılarında (Fotograf Nezih Başgelen).

- 1968 "The Food-Producing Revolution," *Int. Enc. of the Soc. Sci*, pp. 245-250.
- 1968 "Neolithic," *Int. Enc. of the Soc. Sci*.
- 1969 "The Earliest Village Communities of Southwestern Asia Reconsidered," (Rome, 1962), Annotated for Stewart Struever Reading Volume.
- 1969 "Prehistoric Investigations in Southeastern Turkey," with Halet Çambel and Patty Jo Watson, *Science*, Vol. 164, pp. 1275-1276.
- 1969 "Current Thoughts on the Beginings of Food Production in Southwestern Asia," with Linda Braidwood, *Dunand Festschrift*, (Melanges de l'Universite St. Joseph, XLV, 8) Imprimerie Catholique, Beyrouth.
- 1970 "Prehistory into History in the Near East", pp. 81-91 in Ingrid U. Olsson, ed., *Radiocarbon Variations and Absolute Chronology: The Nobel Symposium 12*, Uppsala, Sweden.
- 1970 "An Early Farming Village in Turkey," with Halet Çambel, *Scientific American*. 222, 3, pp. 50-56.
- 1971 "Cultures Based on Plant and Animal Domestication," *Anthrop. Today*, CRM Books.
- 1971 "Beginnings of Village-Farming Communities in Southeastern Turkey," *Proc. Nat. Acad. Sci. USA* 68, 6, pp. 1236-1240, with Halet Çambel, Charles R. Redman and Patty Jo Watson.
- 1971 Interview in Norman F. Cantor, *Perspectives on the European Past: Conversations with Historians*, MacMillan I 3-16.
- 1972 "Archeology: View from Southwestern Asia," *Ann. Rep. Am. Anthropol. Assoc.* 1971, pp. 43-52. Reprinted in Charles L. Redman, ed., *Research and Theory in Current Archeology*, Wiley, New York, 1973.

- 1972 "Prehistoric Investigations in Southwestern Asia," *Proc. Am. Phil. Soc.* 116, pp. 310-320.
- 1973 "The Early Village in Southwestern Asia," *Journal of Near Eastern Studies* 32, pp. 34-39.
- 1973 "Greetings," *Paleorient* 1, pp. 7-10.
- 1973 "Beginings of Village-Farming Communities in Southeastern Turkey- 1972", *Proc. Nat. Acad. Sci. USA.* 71, 2, pp. 568-572. with Halet Çambel, Barbara Lawrence, Charles L. Redman and Robert S. Stewart.
- 1974 "The Iraq Jarmo Project" pp. 61-83 in Gordon R. Willey, ed., *Archaeological Researches in Perspective*, Winthrop Publ. Co., Cambridge, Mass.
- 1974 "Earliest Animal Domestications Date?" *Science* 182: 1161, with Sandor Bokonyi and Charles A. Reed.
- 1974 *Prehistoric Men*, 8th ed., Scott-Foresman, Glenview.
- 1974 Halet Çambel, R.J. Lawrence, B., Redman, C.L., Stewart R.B. ile birlikte "Beginnings of Village-Farming Communities in Southeastern Turkey-1972", *Proceedings of the National Academy of Sciences (USA)* 71, s. 568-572.
- 1975 Comment on Wm. Petersen's "A Demographer's View of Prehistoric Demography" *Current Anthropology* 16: 237-8.
- 1976 "The Background for Sumerian Civilization in the Euprates-Tigris-Karun Drainage Basin," pp. 41-49 in Denise Schmandt-Resserat, ed., *The Legacy of Sumer*, Undena Publications, Malibu.
- 1978 "Advice to Advisors", *Am. Anthropol. Soc. Newsletter* 19, 5 (May '78)-short comment.
- 1979 "Paleoenvironment and the Appearance of Village-Farming Communities in Southwestern Asia", *VIII Türk Tarih Kongresi*, T.T.K., Ankara, 47-53.
- 1980 "The Joint Istanbul-Chicago Universities' Prehistoric Research Project in Southeastern Anatolia, I: Comprehensive View: The Work to Date, 1963-1972", with Halet Çambel, for vol. I, *Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, Halet Çambel, ed.
- 1981 "Archaeological Retrospect 2", *Antiquity* LV, 19-26.
- 1981 Halet Çambel ile birlikte "Çayönü Kazısı ve Hilar Mağaraları", *T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü II. Kazı Sonuçları Toplantısı*, (1980), s. 121-125, lev. XXXII-XXXIII.
- 1981 with Halet Çambel and Wulf Schirmer, "Beginnings of Village-Farming Communities in Southeastern Turkey: Çayönü Tepesi, 1978 and 1979", *Journal of Field Archaeology* 8: 249-258.
- 1982 *Prehistoric Village Archaeology in South-Eastern Turkey*, L.S.B. and R.J.B., eds., B.A.R. Intl. Series 138. With Halet Çambel, Ch. I, "The Çayönü Excavations".
- 1982 Halet Çambel ile birlikte "Çayönü", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 18/19 s.3-8.
- 1982 Mehmet Özdoğan ile birlikte "Çayönü Kazısı 1981 Çalışmaları", *T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, IV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, (1982), s. 9-24.
- 1983 *Prehistoric Archeology Along the Zagros Flanks*, Oriental Institute Publications no. 105, Linda S. Braidwood, Robert J. Braidwood, Bruce Howe, Charles A. Reed and Patty Jo Watson, eds.
- 1983 "The Sub-Era of Incipient Cultivation and Animal Domestication in the Fertile Crescent", *Intl. Assoc. Study of Cultures of Central Asia, Information Bulletin. Jour. of Central Asia VI*, 1, pp. 29-40.
- 1983 Halet Çambel ile birlikte "Çayönü Tepesi: Schritte zu neuen Lebensweisen", (R.M. Boehmer ve H. Hauptmann, eds.) *Beiträge zur Altertumskunde Kleinasiens. Festschrift für Kurt Bittel*. Mainz, s. 155-166, lev. 27-30.

- 1984 with Halet Çambel, "The Beginings of Village-Farming Communities in Southeastern Anatolia", *Science and Humanity*, 1984, pp. 66-77.....
- 1985 Halet Çambel, Mehmet Özdoğan-W. Schirmer ile birlikte "1984 Yılı Çayönü Kazısı" T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, VII. Kazı Sonuçları Toplantısı (1985), s. 37-52.
- 1985 "The First Great Change", in *Festschrift* for Prof. Salvatore M. Puglisi, Univ. of Rome.
- 1986 "Futher Thoughts Concerning the Appearance of Village-Farming Communities East of the Euphrates", IX Türk Tarih Kongresi, 1981, T.T.K., Ankara.
- 1986 Halet Çambel, Mehmet Özdoğan-W. Schirmer ile birlikte "1985 Yılı Çayönü Kazısı" T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazı Sonuçları Toplantısı VIII/I (1986) s. 51-66
- 1987 Halet Çambel, Mehmet Özdoğan-W. Schirmer ile birlikte "1986 Çayönü Kazısı", T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazı Sonuçları Toplantısı IX/I (1987) s. 39-63.
- 1988 Halet Çambel, Mehmet Özdoğan-W. Schirmer ile birlikte "1987 Çayönü Kazıları", T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazı Sonuçları Toplantısı XI (1988), s. 37-56.
- 1989 Halet Çambel, Mehmet Özdoğan-W. Schirmer ile birlikte "1988 Çayönü Kazıları", T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazı Sonuçları Toplantısı XII/I (1989), s. 59-79.
- 1995 *Tarih Öncesi İnsan*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- 1998 Linda Braidwood ile birlikte "A Highly Successful Collegiality" *Karatepe'deki Işık Halet Çambel'e sunulan yazılar, Light on Top of the Black Hill, Studies presented to Halet Çambel*, s. 189-194.

BIBLIOGRAPHY OF LINDA S. BRAIDWOOD BIBLIYOĞRAFYASI

- 9 Ekim 1909'da Grand Rapids, Michigan'da doğan Linda Hanım, 1927-1931 yıllarında Michigan (ABD)'de ve Münih Üniversitelerinde öğrenim görmüş, 1932'de Michigan Üniversitesinden B.A.'sını almış, 1937-1938'de Oriental Institute'ün Suriye'deki araştırmalarına katılmıştır. Bu sırada 1937'de Robert J. Braidwood ile evlenmiştir. 1943'te Chicago Üniversitesinde arkeoloji alanında (M.A.) yapmıştır. 1938-1947 arasında Robert J. Braidwood ile birlikte Hatay'da Amik Ovası'nda yapılan kazıların prehistorik malzemesini yayına hazırlamıştır. 1947'den ölümüne değin Oriental Institute'ün Tarihöncesi projesinin bir üyesi olarak 1947-48, 1950-51, 1995 Irak, 1959-60 İran, 1963-64, 1968, 1970, 1972, 1978, Türkiye'deki araştırmalara katılmıştır. 1953'te yayınlanan *Digging Beyond the Tigris* kitabı vardır.
- 1940 "Report on Two Sondages on the Coast of Syria, South of Tartous," with Robert J. Braidwood, *Syria* 21: 183.
- 1944a "New Chalcolithic Material of Samarran Type and its Implications," with Robert J. Braidwood, Edna Tulane, and Ann L. Perkins, *JNES* 3: 47.
- 1944b Comment on the flint blade of the Gebel el-Arak knife handle, in "The final phase of predynastic Culture," (Helene Kantor) *JNES* 3: 120-122, and Figure 14.
- 1945 Note, in "Tell Hassuna: Excavations by the Iraq Government Directorate General of Antiquities in 1943 and 1944," (Seton Lloyd and Fuad Safar), *JNES* 4: 255.
- 1946 "Artifactual Materials of Terminal Food-gathering Stage of North Africa and the Near East," in *Human Origins: an Introductory General Course in Anthropology; Selected Readings I*, University of Chicago Bookstore, 153-180.

- 1949 "On the Treatment of the Prehistoric Near Eastern...", letter comment with Robert J. Braidwood, *Am. Anthropol.* 51: 665.
- 1950 "Jarmo: a Village of Early Farmers in Iraq," with Robert J. Braidwood, *Antiquity* 24: 189.
- 1952a "Early Food-producers: Excavations in Iraqi Kurdistan," *Archaeology* 5:157.
- 1952b "Matarrah, a Southern Variant of the Hassunan...." with Robert J. Braidwood, J.G. Smith, and Charles Leslie, *JNES* 11: 1.
- 1952c "Vi graver verdens aeldste landsby ud," *Tidens Kvinder* 29: 26 (Copenhagen)
- 1953a "The Earliest Village Communities of Southwestern Asia," with Robert J. Braidwood, *Jour. World Hist.* 1: 378.
- 1953b *Digging beyond the Tigris*. New York: Henry Schuman.
- 1953c "Iraqi Respite," *Wellesley Alumnae Magazine* 37: 81.
- 1953d Review of: *Flour for Man's Bread. A History of Milling*, (John Storck and Walter Dorwin Teague), in *Archaeology* 6: 62.
- 1954 Review of: *Travel into Yesterday*. (May Gough), in *Saturday Review of Literature*.
- 1958a Chapter V in *Soundings at Tell Fakhariyah*, OIP 79, (Calvin W. McEwan and others), "Stone Implements".
- 1958b *Background to Civilization-the Prehistoric Past*. Syllabus for Archeology 150A, University of Chicago Home-Study Department.
- 1960a *Excavations in the Plain of Antioch*, I. OIP 61, with Robert J. Braidwood.
- 1960b Review of: *Biblical Archaeology* (G. Ernest Wright), in *Archaeology* 13: 152.
- 1961a "The General Appearance of Obsidian in Southwestern Asia and the Microlithic Side-blow Blade-flake in obsidian," in *Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte*, Hamburg, 1958, 142-147.
- 1961b Review of: *The Concise Encyclopaedia of Archaeology* (ed. Leonard Cottrell), in *Archaeology* 14: 308.
- 1962 *The Achievement of Civilization*. Syllabus for Archeology H-151, University of Chicago Home-Study Department.
- 1966a Review of: *Mounds of the Near East* (Seton Lloyd), in *Archaeology* 19: 220.
- 1966b Review of: *The World of Ancient Man*, (Ian W. Cornwall), in *Archaeology* 19: 302.
- 1969 Current thoughts on the beginnings of food-production in southwestern Asia. In *Mélanges offerts à M. Maurice Dunand I, Mélanges de l'Université Saint-Joseph* (Beirut) 45:149-55.
- 1970 Review of: *Fouilles de Byblos, Tome IV: Les outillages néolithiques de Byblos et du littoral libanais* (Jacques Cauvin), in *Amer. Anthropol.* 77: 693.
- 1977 Review of: *Neolithic Cultures of Western Asia* (Purushottam Singh), in *JNES*, 36: 157.
- 1979 "The Çayönü Chipped Stone Industry and its Possible Interrelationships", *VIII Türk Tarih Kongresi*, T.T.K., Ankara, 37-45.
- 1982 *Prehistoric Village Archaeology in South-Eastern Turkey*, Linda S. and Robert J. Braidwood, eds., B.A.R. Intl. Series 138.
- 1983 *Prehistoric Archeology Along the Zagros Flanks*, Oriental Institute, Publications no. 105, Linda S. Braidwood, Robert J. Braidwood, Bruce Howe, Charles A. Reed and Patty Jo Watson, editors.
- 1998 Robert J. Braidwood ile birlikte "A Highly Successful Collegiality" *Karatepe'deki Işık Halet Çambel'e sunulan yazılar, Light on Top of the Black Hill, Studies presented to Halet Çambel*, s. 189-194.

MEVSİM MEVSİM ÇAYÖNÜ KAZILARI 1964-1991 VE SONRASI...

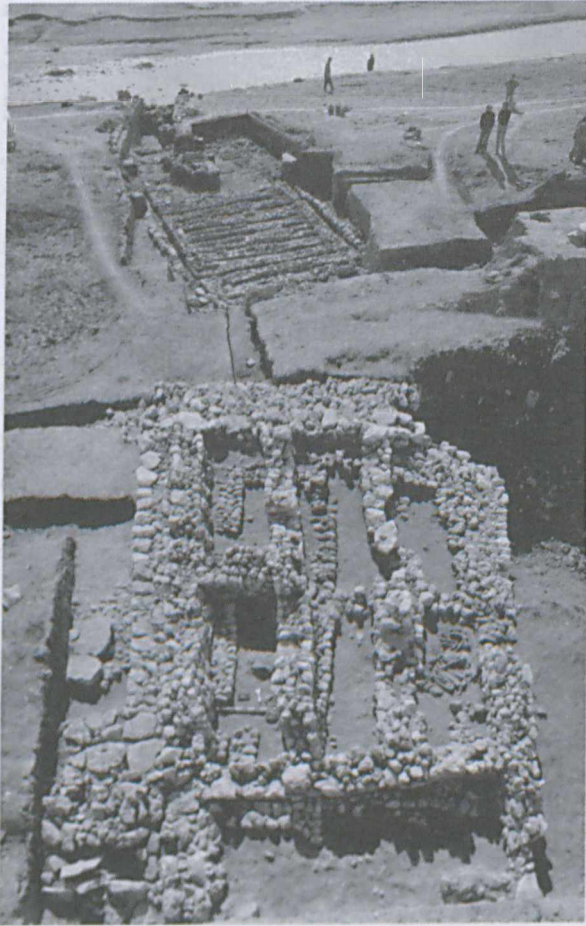
ASLI ERİM-ÖZDOĞAN

Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları Karma Projesi, 1962'de, arkeolojik açıdan hiç bilinmeyen bir bölge (*terra incognita*) olan Yukarı Dicle Havzası'nda, özellikle tarımcı köy topluluklarının ilk ortaya çıkışına yönelik araştırmalar yapmak amacıyla İstanbul-Chicago Üniversiteleri ortak projesi olarak Halet Çambel ve Robert J. Braidwood tarafından kurulmuştu (Çambel-Braidwood 1980: 5). Bu proje kapsamında, 1963 yılında, kalabalık bir ekiple Urfa, Siirt, Diyarbakır ve bugünkü Batman ili sınırları içinde kalan bölgede sürdürülen yüzey

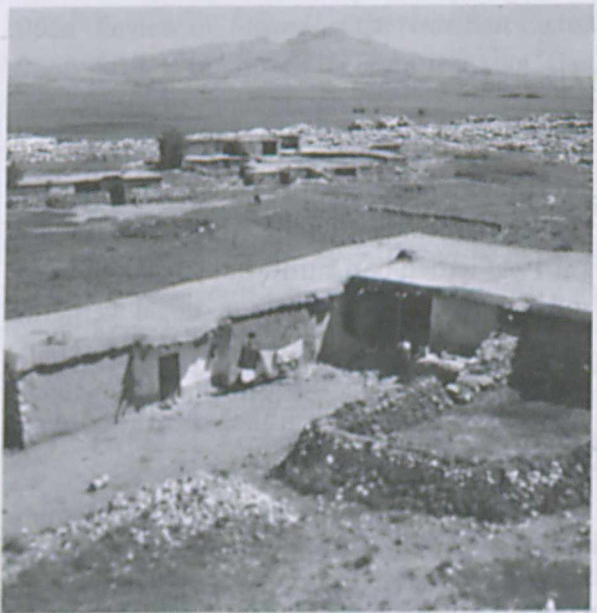
araştırmasında saptanan bir çok yerleşme yerinden biriydi Çayönü, eski adıyla Kote-berçem. Bir anlamda Çayönü, Braidwood Hocaların 1947'lerden beri sürdürdükleri, besin üretime geçiş aşamalarının tüm doğal verilerini içeren, Mezopotamya'yı çevreleyen dağ çeperinin eteklerinde olması gerektiği, tezinin sınanması kapsamında yürütülen araştırmalarının son duragıydı.

Çayönü, aranan verileri içeren tek tepe değildi. Tepenin lojistik konumunun kazı yeri olarak

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı.

Çayönü 1972, CX hücre planlı yapı (Cell building) ve GH ızgara planlı yapı (Grill building).

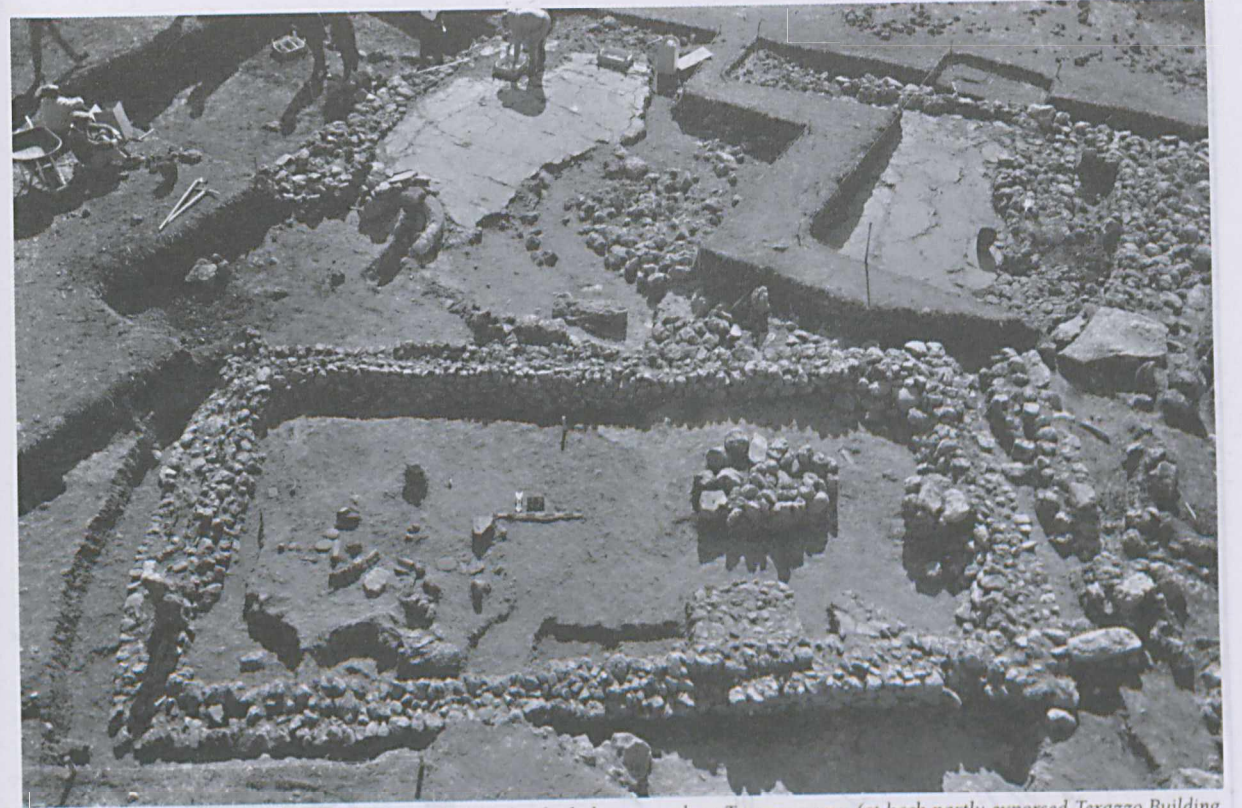

Hilar Köyü (Village).

seçilmesinde önemli bir rol oynadığı bir gerçektir. Diğer aday yer ise Siirt-Kurtalan yolu üzerinde yer alan Garzan Ovası'nın kuzeyindeki Ayngern'di. 2002 yazında Ilisu Baraj suları altında kalmaya aday Garzan Ovası'nda araştırma yaparken bu yeri ister istemez Ergani Ovası ile karşılaştırdım. Ergani Ovası'nın doğal görünümü, Hilar kayalıkları, Zülküf Dağı ve güneybatımının eşsizliği Çayönü'nün kazı yeri olarak seçiminde ister istemez bilinçaltında etkili olmuştur sanırım.

Çayönü Tepesi'nin ilk bulunduğu yıllarda, Bereketli Hilal'i güneyden çevreleyen etek bölgesinin ülkemiz sınırları dışındaki bölümleri daha kapsamlı araştırılmıştı. Bu açıdan Çayönü Tepesi uzun bir süre eşzamanlı diğer kazı yerlerinden kopuk, Güneydoğu Anadolu'nun tek bilinen Neolitik yerleşmesi durumundaydı. Olasılıkla, Çayönü Tepesi'nin bulunduğu coğrafi ortamın da, Yakın Doğu'daki diğer yerleşmelere göre çok farklı özelliklere sahip olması nedeniyle, Çayönü kazıları başka yerlere göre farklı buluntular vermiş, yerleşmenin yakın zamanlara kadar "aykırı" ve "yorumlanmasız güç" bir yer olarak görülmesine neden olmuştu. Bu durum, bir anlamda Çayönü kazılarını yöneten ekip için "itici güç" olmuş ve kazılara ara verdiğimiz 1991 yılında, açılmış 8000 m² lik alan ile Çayönü Tepesi Yakın Doğu'nun en iyi tanınan Neolitik yerleşmesi durumuna gelmişti. Mimari ile ilgili çalışmaları yürütmek için 1978-1988 yılları arasında Karlsruhe Üniversitesi, Mimarlık Tarihi Enstitüsü'nden (Institute der Baugeschichte) Wulf Schirmer ekibiyle projeye katılmıştı. 1990 yılından itibaren de Roma Üniversitesi "La Sapienza"dan Isabella Caneva ve ekibi projenin ayrılmaz bir parçası olarak yontmataş endüstrisi üzerindeki çalışmalarını sürdürmektedirler.

"Her kazı mevsimi yeni sorunlar demektir. Bu sorunları çözmek için- bir kazı mevsimi daha dersiniz- ve yıllar yıllara eklenir. Bir yerde durmasını bilmek gerek". 1988'de projenin kuruluşunun 25. yılını kutladığımız gece R. J. Braidwood hala bitip tükenmez tabakalanma sorunları ile uğ-

Çayönü 1970, BF geniş odalı yapı (Larger room building) arkada kısmen açılmış Terazzo yapısı (at back partly exposed Terazzo Building).

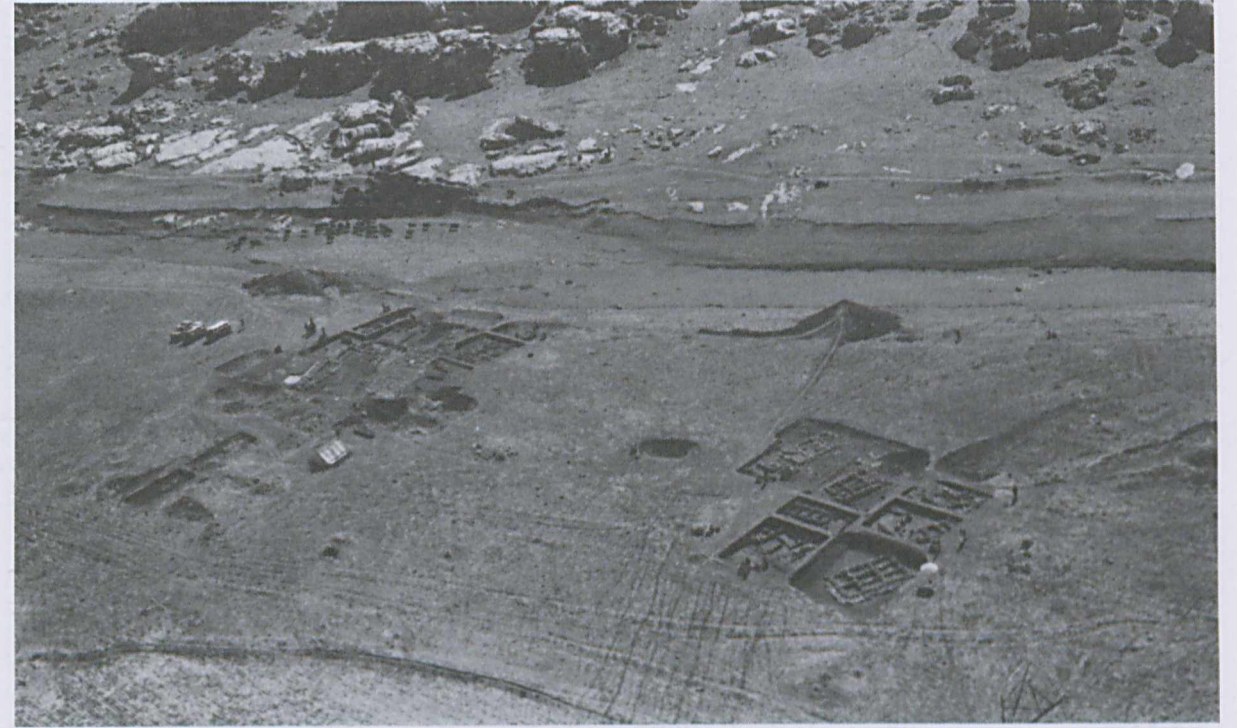
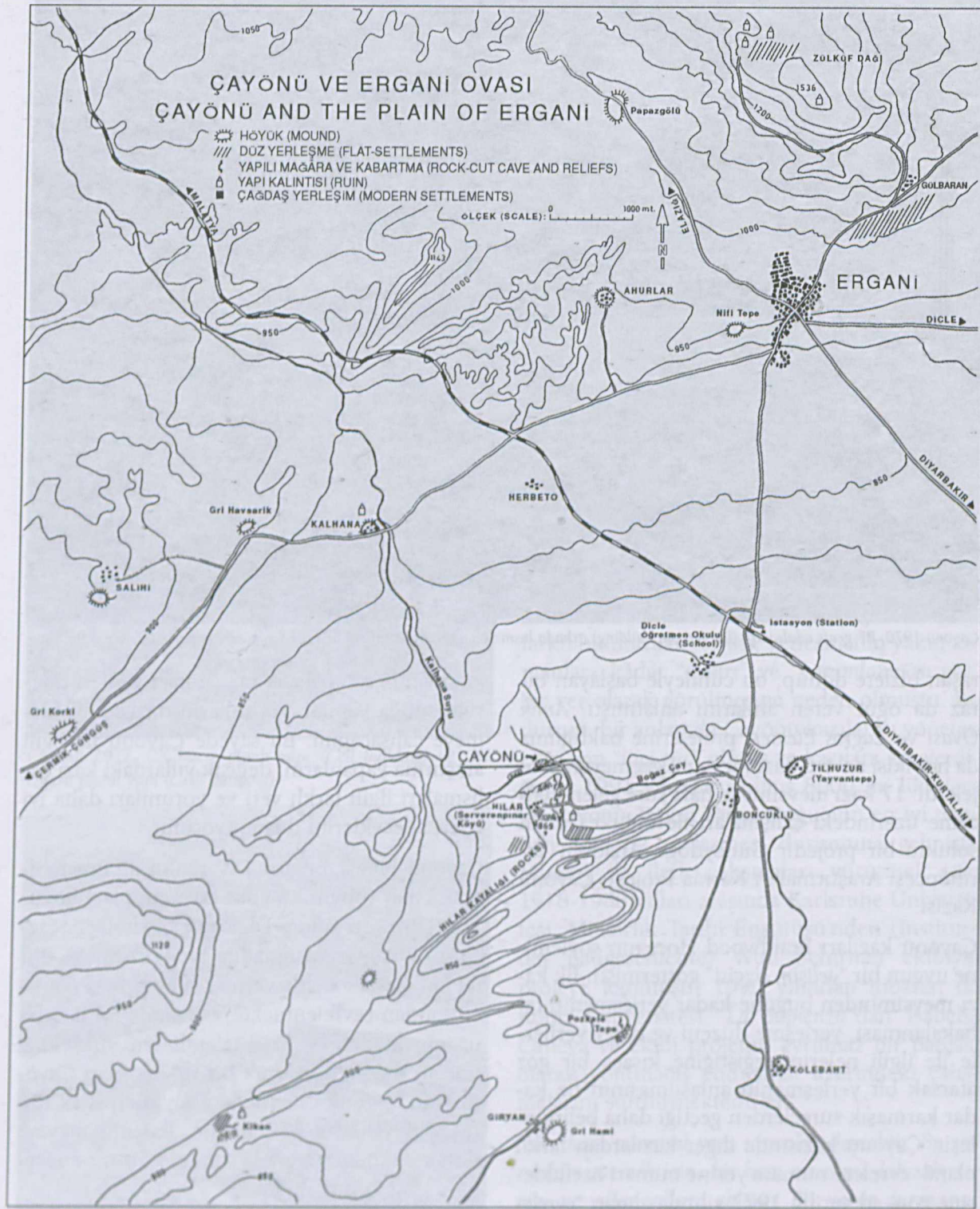
raşan bizlere dönüp, bu cümleyle başlayan biraz da öğüt veren anılarını anlatmıştı. Amik Ovası ve Zagros Etekleri projelerine baktığımız da her ikisi de 4-6 kazı mevsimi geçmeyen projelerdi. 17 kazı mevsimi ve hâlâ süre gelen malzeme üzerindeki çalışmaları ile oldukça uzun soluklu bir projedir Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları Karma Projesi- Çayönü Kazısı.

Çayönü kazıları Braidwood Hoca'nın söylemine uygun bir "gelişim çizgisi" göstermişti. İlk kazı mevsiminden bugüne kadar yerleşmenin tabakalanması, yerleşme düzeni ve diğer verilerle ilgili nelerin değiştiğine kısaca bir göz atarsak bir yerleşmenin anlaşılmasının ne kadar karmaşık süreçlerden geçtiği daha belirginleşir. Çayönü kazısında diğer kazılardan farklı olarak evrelere numara yerine mimari özelliklerine göre ad verilir. 1972 yılında alınan "evreleri adlandırma" kararı, ileriki yıllardaki evre sıralamasındaki değişikliklerinin uyarlanmasını kolaylaştırıcı bir olgu olmuştu. Bu yazıda 1964

yılından beri tabakalanma ve kazı verileri doğrultusunda yapılan yorumların bir özeti vermeye çalışacağım. Bu sayede Çayönü ile ilgili araştırma yapanların, değişik yıllardaki kazı çalışmaları ilgili farklı veri ve yorumları daha iyi izleyebileceklerini düşünüyorum.

Çayönü Tepesi, bugün, Diyarbakır ili, Ergani ilçesi, Hilar (bugünkü adı Sesverenpınar) köyünün tam kuzeyinde, Dicle'nin bir kolu Boğazçay'ın kuzey yakasındadır. Tepe, kuzey ve doğudan Bestakot adı verilen mevsimlik akarsu tarafından çevrenlenmekte, batısında ise tarlalar uzanmaktadır. Deniz düzleminden yüksekliği 832 m dir. Geniş, alçak bir höyük olan Çayönü'nün bugünkü belirlenen boyutları K-G 160 m, D-B yaklaşık 350 m dir. Tepenin mevcut dolgu kalınlığı güney kesimde 4.50 m, kuzeyde ise 6.50 m yi bulur.

1963-64 yılındaki yoğun yüzey toplamasının ayrıntılı değerlendirilmesi sonucu tepe üç ana evreye ayrıldı. Bunlardan ilk ikisi (Evre II-III)

Çayönü 1980, Havadan. (Airview).

Neolitik'ten başlamak üzere günümüze kadar değişik çanak çömlek kullanan topluluklara aitti. Üçüncüsü ise, tepenin oldukça geniş bir alanına yayılan "Çayönü Esas Evresi" (Evre I) olarak adlandırılan, "besin üreticiliğine geçiş evresi"ni içeriyordu¹. Projenin esas ilgi alanını bu evre oluşturduğundan kazı çalışmaları bu kesimde odaklandı.

1964-1978 yılları arasında, 1964, 1968, 1970, 1972 olmak üzere dört mevsim kazı ve 1978 yılına kadar da malzeme değerlendirme çalışmaları yürütülmüştü. Bu dönem içinde, tabakalanmayı anlamaya yönelik kazı çalışmalarında, beklenenin çok üst seviyesinde mimari kalıntılarla karşılaşıncı, kazı stratejileri daha çok mimarinin yönlendirmesine bağlı kalarak belirlenmiş ve açmalar da koordinat sistemi içinde değişik boyutlarda açılmıştı. Kuzeydeki çanak çömlekli tabakalardan el verdiginde uzak durmaya çalışılmış ama yerleşmenin sınırlarını anlamak için açılan alanlarda Esas Çayönü Evresi'nin kuzeyinin İlk Tunç Çağ'da mezarlık olduğu ortaya çıkmıştı. Bu yıllarda kabul edilen ta-

bakalanma, aşağıdan yukarıya doğru, şu şekildeydi:

- Ana toprağın içine açılmış Çukurlar Evresi (Basal Pits Subphase)
- Kavisli Duvar Evresi (Curved Wall Subphase)
- Izgara Planlı Yapılar Evresi (Grill Plan Subphase)
- Geniş Döşemeli Planlı Yapılar Evresi (Broad-pavement Plan Subphase)
- Hücre Planlı Yapılar Evresi (Cell Plan Subphase, daha önceleri yanık kerpiçli altevre olarak kullanılmıştır).
- Geniş Odalı Yapılar Evresi (Large-room Subphase) (Braidwood, 1982: 5)

Tabakalanmayla ilgili sorunları çözme amaçlı 1978 kazıları bazı tabakaların değişmesi, bazılarının da farklı yorumlanmasıyla sonuçlanmıştı. Örneğin, Geniş Döşemeli Planlı Yapılar Evresi'nin (d) bağımsız bir evre olmadığı, bu evre

içinde varsayılan yapıların farklı evrelerin "özel yapıları" olduğu açıklık kazanmıştı. Kavisli Duvar Evresi'nin de (b) Yuvarlak Planlı Çukur Barınaklar Evresi olduğu anlaşılmıştı. Ayrıca ızgara planlı yapıların, kendi içinde gelişim süreci evreleri olduğu da ortaya çıkmıştı.

1979 kazılarında ise çanak çömlekli kesimde araştırma yapma doğrultusunda iki açma açılmış ama o yıl sürekli yağın yağmur ancak bir hafta kadar çalışmaya olanak vermişti. Hilar Mağaraları'ndaki çalışmaların sonucu ise oldukça derinlere gömülmüş Geç Roma mezarlarının açılmasıydı. Bu veriler de Çayönü ve yakın çevresinin günümüze kadar sürekli bir iskana sahne olduğunun tanıklarındı. Hilar Kayalıklarındaki iskan ile ilgili çalışmalar oniki yıl sonra, 1991 yılında, Roma Üniversitesi Klasik Arkeoloji bölümünden S. Schnéider ve ekibi tarafından başlatıldı ancak Çayönü kazılarına zorunlu ara verme süreci bu araştırmayı da etkiledi.

Hilar 1979, Hilar Kayalıkları Roma Mezarları Kazısı. (Hilar rocks, excavation of the Roman Tombs.)

1978-79 yılı verileri, 80'li yılların başı için, Çayönü yerleşmesinin Neolitik dönemle ilgili, öngörülenden çok farklı ve karmaşık bir yerleşme olduğunu artık iyice belirginleştirmişti. Bu da beraberinde, "projenin devam etmesi" kararını getirmişti. Bu karar doğrultusunda 1980 kazılarında yerleşmenin gerek batı gerekse doğu kesiminde kazı alanları genişletilmişti. Böylece önceki yıllardan bilinen Hücre Planlı Yapılar Evresi'nin yerleşme düzeni daha iyi anlaşılmıştı. O yıl açılan Kafataslı Yapı Neolitik'teki mezar gelenekleri ile yeni tartışmaları başlatmıştı. 1981 kazılarında ise daha önceki yıllarda parça parça açılmış ve tam niteliği anlaşılamayan Toprak Meydan'ın (earth plaza) varlığı, kendi içindeki gelişimi ve hücre planlı yapılarla ilişkisi belirlenmiş, Hücre Planlı Yapılar Evresi'nin alt evreleri saptanmıştı (Çambel et al. 1982).

1984 yılına geldiğimizde, önceki yıllarda yerleşmenin doğu kesimindeki Toprak Meydan'ın altında, bazı yerlerde duvar parçaları olarak saptanan kalıntıların, batı alanındaki Hücre

Planlı yapıların altındaki yapılarla eş zamanlı olduğu görülmüş, böylece Hücre Planlı Yapılar Evresi ile Izgara Planlı Yapılar arasında bir büyük evrenin varlığı ortaya çıkmıştı. Bu evreye de "Hücre Planlı Yapılar/Izgara Planlı Yapılar Geçiş Evresi" adı verilmişti ("Transition"/"Intermediate" Subphase) (Çambel et al. 1985).

1985 yılında yerleşmenin batı sınırları belirlenmiş ve bu alanın daha çok işliklere ayrıldığı görülmüştü (Çambel et al. 1986). 1986 yılındaki, Hücre Planlı Yapılar/Izgara Planlı Yapılar Geçiş Evresi'nin niteliğini anlama doğrultusundaki kazı çalışmaları sonucu bu evrenin kendi içinde iki farklı ana yapı evresine ayrıldığı ve ayrıca alt evreleri de olduğu açıklık kazanmıştı. Yapı özelliklerine dayanarak eskisine Kanallı Yapılar Evresi (Chanelled-Building Subphase), yenisine Taş Döşemeli Yapılar Evresi (Cobblepaved Building Subphase) adları verilmişti (Çambel et al. 1987). Yapılar arasındaki geniş avlularda çeşitli işlikler, özellikle madencilikle ilgili önemli veriler saptanmıştı. Kafataslı Yapı'nın bu evreler boyunca kullanılan, sadece Çayönü değil bütün Yakındoğu için en zengin insan kemigi topluluğunu barındıran bir mezar-ev olduğu artık kesinleşmişti.

1987 yılı, "Esas Çayönü Evresi"nin nasıl sona erdiği ve Evre II ile, yani ilk çanak çömlek kullanan topluluklarla, ilişkisinin ne şekilde olduğu araştırmalarının başladığı yıldır. Geniş Odalı Yapılar Evresi'nin alt evreleri saptanmış ve Hücre Planlı Yapılar ile Geniş Odalı yapılar evreleri arasında da bir geçiş evresinin varlığı ortaya çıkmıştı. Toprak Meydan'ın (Plaza) altındaki yaklaşık 50 cm.lik taş "dolgu"nun kendi içinde evreleri olan, daha eski, taş döşeli bir Meydan olduğu (pebbled plaza) açıklık kazanmıştı (Çambel et al. 1988). Bir diğer hedef ise Çayönü'nün ilk yerleşimini geniş bir alanda ortaya çıkartmaktır.

1988 yılı kazı çalışmaları, çanak çömleksiz höyük-çanak çömlekli höyük ilişkisinin daha karmaşıklaştırmıştı (Çambel et al. 1989). 1987 yılında başlanan Çayönü'nün en eski yerleşmesinin düzenini anlamaya yönelik çalışmalarda, Yuvarlak Planlı Çukur Barınaklar Evresi'nin en

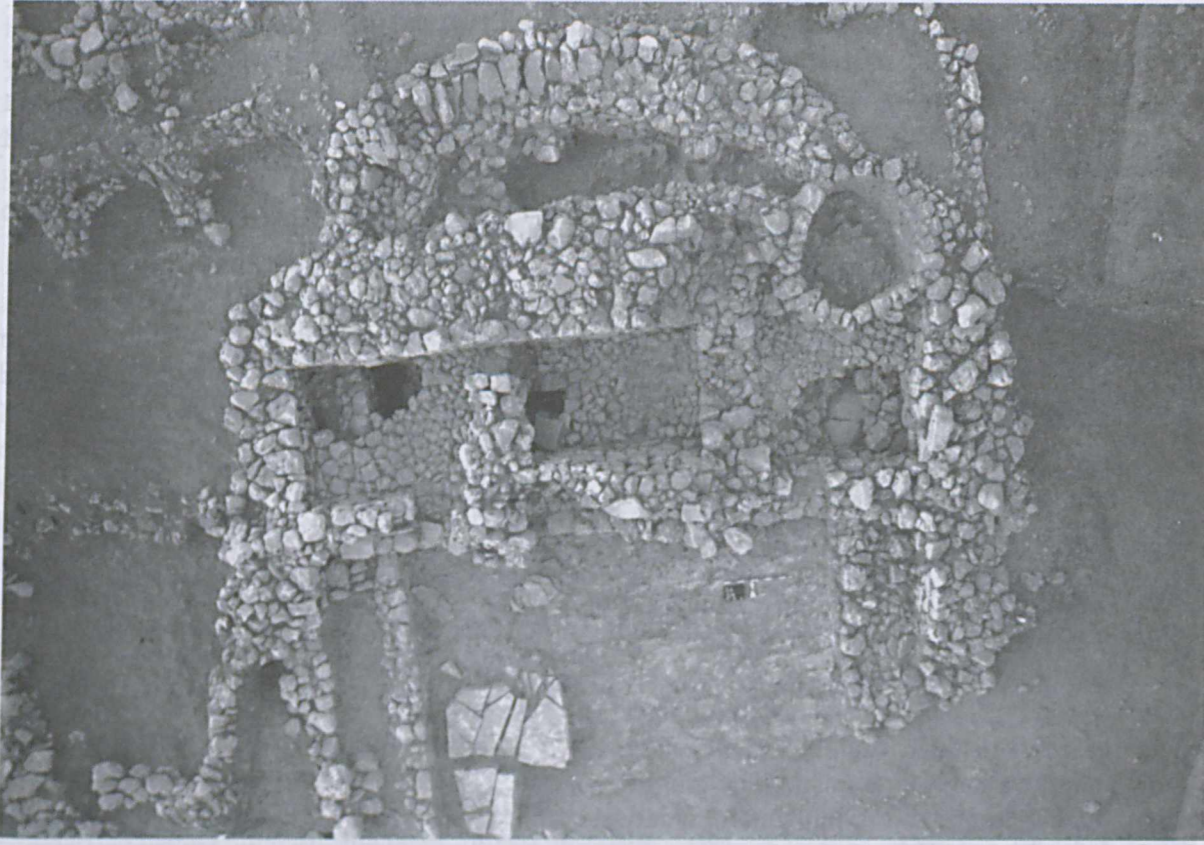
eski evre; 1964-1978 yılları arasında en alt evre olarak kabul edilen "Ana toprağın içine açılmış Çukurlar Evresi"nin ise bağımsız bir evre olmayıp Kanallı Yapılar ve öncesi evrelere ait değişik nitelikli çukur ve kullanım alanları olduğu görülmüştü. Kafataslı Yapı'nın bir çok yapı evresi olduğu ve mezar geleneklerinin öngörülenden de daha karmaşık olduğu belirginleşmişti. Bu yıl, Çayönü tabakalanmasının büyük çapta çözüldüğü yıl olarak da değerlendirebiliriz. E. Bıçakçı, M. K. Davis ile sürdürdüğüm çalışma, dört kere kazı ve belgeleme sistemi değiştiren Çayönü'nün belgeleme sistemlerinin birbirine uyarlanması, standartlaştırılması ve evrelerini bağlama çalışmasıydı.

1989 yılında, kuzeybatıdaki çanak çömlekli Neolitik yerleşme ortaya çıkartılmıştı. (Özdoğan ve Özdoğan 1990). Bu yerleşme Çanak Çömleksiz yerleşmeden oldukça farklı bir düzen anlayışı sergilemekteydi.

1990 yılında, kazı çalışmalarının yanısıra tepenin doğu kesiminin bir açık hava müzesi şekline dönüştürülmesi süreci başlatılmıştı. Tepe ile ovanın ilişkisini irdeleme çalışmaları ve kuzeydeki derin sondajın verileri eski topoğrafyanın bugünkünden oldukça farklı ve yerleşmenin kuzeydeki dolgu kalınlığının daha fazla olduğunu ortaya çıkartmıştı (Özdoğan et al. 1991).

1991 yılında, tepenin en eski evresi Yuvarlak Planlı Çukur Barınaklar Evresi'nin sanıldığından daha çok sayıda alt evreye sahip olduğu ve kendi içinde gelişme gösterdiği anlaşılmıştı. Çanak Çömleksiz yerleşmenin kuzeyde bir terası bulunduğu ve çanak çömlekli yerleşmenin altında, kuzeye, öngörülenden de daha geniş alana, yayıldığı ortaya çıkmıştı (Özdoğan et al. 1992). İlk Tunç Çağ'da güney eteklerinde de küçük bir teraslama yapıldığı ve bu alanın metal işçiliğine ayrıldığı da bir diğer önemli bulguydu.

Bölgenin siyasi açıdan istikrarsızlığına bağlı olarak 1992 yılından sonra arazi çalışmaları yapılamamıştı. Ancak gerek o güne kadar ortaya çıkartılan değişik malzeme gurupları üzerindeki çalışmalar, gerekse çeşitli tez çalışmaları "Ana toprağın içine açılmış çukurlar (basal pits)"

Çayönü 1984, Kafataslı yapı. (Skull Building).

sorununu büyük oranda çözmüş, "Hücre planlı yapılar/Geniş-odali yapılar geçiş evresi" nin Geniş Odalı Yapılar Evresi'nin ilk üç evresi içinde nitelendirilmesi gerektiğini de ortaya koymuştu. Ayrıca değişik yayınlarda irdelenen, Çayönü'nün mimariden bağımsız değişik verilerinin bileşkesinden oluşan "kültür aşamaları"ndan geçtiği, bu aşamalarda çevresindeki değişik bölgelerle ilişki kurduğu anlaşılmıştı (Özdoğan, A. 1999). Bu sürecin anlaşılmasını, Çayönü, bir anlamda yalnızlıktan kurtulmasına, Nevali Çori, Gritille, Göbeklitepe, Hallan Çemi ve Demirköy gibi GD Anadolu Bölgesi'ndeki diğer kazı yerlerine de borçludur.

Çanak çömlek çalışmaları ile koşut yürütülen "Esas Çayönü Evresi" höyükleşmesi ile ilgili çalışmalar yeni verilerin ortaya çıkmasına, bu dönem içinde höyüğünün bir dönem sular altında kaldığını ve özellikle yerleşmenin kuzey kesiminde önemli tahribatlara yol açtığını göstermişti.

Çayönü Tepesi arkeometrik çalışmaların en yoğun olarak uygulandığı, ve özellikle yeni ortaya çıkan bir çok yöntemin de sınındığı bir kazı yeridir. Uluslararası ve bilimler arası yürütülen bu araştırmaların niteliği ve uzmanlarından kısaca söz edersek: C14 (Gröningen Üniversitesi); arkeobotani (J. Harlan, W. Van Zeist, G. I. de Roller, R. B. Stewart); arkeozooloji (B. Lawrence, B. Kuşatman, R. Meadow, H. Hongo, B. Öksüz ve G. Ilgezdi); doğalcam ve çakmaktaşı kullanım izi analizleri (C. Lemorini, G. Coşkunsu, M.R. Iovino ve Ç. Altınbilek); kan ve doku analizleri (A. Wood ve T. Loy); metalurji (U. Esin, J. Muhly, R. Maddin, T. Stech, E. Pernicka, F. Begemann, S. Schmitt-Strecker ve A. Hauptmann); jeomorfoloji, jeoloji ve paleoekoloji (B. Marcolongo, A. Palmieri ve F. Şaroğlu); çeşitli arkeometrik çalışmalar (Ş. Demirci, Z. Yegingil, J. Factor, P. Goldberg, J. Brochier ve M. T. C. Affonso). Bütün bu, bir kısmı hala sürdürülen, çalışmalar Çayönü halkının yaşamı ile

ilgili çok ilginç bir çok bilinmeyeni ortaya koydu ve koymaya devam ediyor.

"Her kazı mevsimi yeni sorular, yeni sorunlar demektir. Bu sorunları çözmek için -bir kazı mevsimi daha dersiniz- ve yıllar yıllara eklenir. Bir yerde durmasını bilmek gerek". Belki Braidwood Hoca'nın tümcesine şunu da eklemek gerek "her malzemenin analizi için de...!"

VE Biz hâlâ noktayı koyamadık!

SON SÖZ

Adını ilk kez 1976 yılında Prehistorya Laboratuvarı'ndaki seminer derslerinden birinde duyduğum Çayönü Tepesi'ni ilk görüşüm 1977 Aşağı Fırat Yüzei araştırması sırasında bir tatil gününe rastlar. Uzun süre terk edilmiş bir prehistorik kazı yeriyle ilk kez karşılaştığım için "burada bir hücre planlı yapı, şurada ızgaralı yapılardan biri" diye işaret edilen yerlerde benim için bazı taş öbekleri, hayal meyal farkedilen duvarlar dışında hiç birşey yoktu.

Çayönü, 1978 sonbaharında Malatya Değirmentepe kazievinin önüne bir akşamüstü mavibeyaz Volkswagen minibüsün (Mavikuş) park etmesiyle bizim ekibin ve benim gündemine bir daha çıkmamak üzere girdi. Bu bağlamda Çayönü benim için hayatımın önemli bir kesitini kapsayan bir bölümün adı olarak da anılabilir. Bu kesitte Braidwood Hocalar özellikle Linda Hanım'ın yeri çok farklıydı. Kazının ağır ve hızlı temposu içinde ivme veren ve arada bir sınımlanacak vaha gibiydi. Kazı dışı zamanlarda da ilginin hiç eksilmediği bilimsel boyutunun yanısıra ailem ile ilgili sorunları da paylaştığım biriydi gerek mektuplar gerekse telefonlar konuşmaları ile...

Çayönü sadece bir kazı yeri değil aynı zamanda bir okuldu. Değişik işlerin nasıl yapılacağı, malzemedan en iyi şekilde nasıl yararlanılacağı ve en son tekniklerin analiz yöntemlerinin hayata nasıl geçirileceği ama en önemlisi de değişik ülkeden ve değişik çevrelerden gelen insanlarla birlikte yaşama sanatının öğrenildiği...

İkisi de nur içinde yatsınlar.

DİPNOT

1. Çambel, Braidwood 1980: 13, 21-22; daha sonraki kazı verilerine göre ayrıntı açıklama için bkz. M. ve A. Özdoğan 1990: 66.

ÇAYÖNÜ İÇİN SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- Braidwood, R. J. 1982; The Çayönü Excavations, Braidwood, L. ve R. J. Braidwood (yay.), *Prehistoric Village Archaeology in South-Eastern Turkey*, B.A.R. International Series 138, Oxford: 1-15.
- Çambel, H., R. J. Braidwood 1980; *Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları (Prehistoric Research in Southern Anatolia)*, İst. Ün. Edebiyat Fakültesi yay. 2589, İstanbul.
- Çambel, H., R. J. Braidwood, M. Özdoğan ve W. Schirmer 1982; Çayönü Kazısı 1981 Yılı Çalışmaları, IV. Kazı Sonuçları Toplantısı: 9-24.
- Çambel, H., R. J. Braidwood, M. Özdoğan ve W. Schirmer 1985; 1984 Yılı Çayönü Kazısı, VII. Kazı Sonuçları Toplantısı: 37-52.
- Çambel, H., R. J. Braidwood, M. Özdoğan ve W. Schirmer 1986; 1985 Yılı Çayönü Kazısı, VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I: 51-66.
- Çambel, H., R. J. Braidwood, M. Özdoğan ve W. Schirmer 1987; 1986 Yılı Çayönü Kazısı, IX. Kazı Sonuçları Toplantısı I: 39-63.
- Çambel, H., R. J. Braidwood, M. Özdoğan ve W. Schirmer 1988; 1987 Yılı Çayönü Kazıları, X. Kazı Sonuçları Toplantısı: 37-56.
- Çambel, H., R. J. Braidwood, M. Özdoğan ve W. Schirmer 1989; 1988 Yılı Çayönü Kazıları, XI. Kazı Sonuçları Toplantısı I: 59-79.
- Özdoğan, A. 1999; "Çayönü", M. Özdoğan (yay) *Neolithic in Turkey, The Cradle of Civilization, New Discoveries (text and plates)*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları: (text) 35-63, (plates) 20-35.
- Özdoğan, M., A. Özdoğan 1990; Çayönü A Conspectus of Recent Work, O. Aurenche, M. C. Cauvin (yay.) *Préhistoire de Levant II*, Lyon: 387-396.
- Özdoğan, M., A. Özdoğan, M. Davis 1990; 1989 Yılı Çayönü Kazıları, Kazı Sonuçları Toplantısı XII (1): 71-86.
- Özdoğan, M., A. Özdoğan, I. Caneva, M. Davis ve A. Köyünlü 1991; 1990 Yılı Çayönü Kazı ve Onarım Çalışmaları, Kazı Sonuçları Toplantısı XIII (1), Ankara: 97-125.
- Özdoğan, M., A. Özdoğan, I. Caneva, M. Davis ve A. Köyünlü 1992; 1991 Yılı Çayönü Kazıları, Kazı Sonuçları Toplantısı XIV (1): 81-106.
- Özdoğan, M., A. Özdoğan, D. Bar Yosef ve W. Van Zeist. 1995; Çayönü Kazısı ve Güneydoğu Anadolu Karma Projesi: 30 Yıllık Genel Bir Değerlendirme, XV. Kazı Sonuçları Toplantısı (1993) I: 103-122.

ULUCAK HÖYÜK

MUKADDER ÇILINGIROĞLU

Ulucak Höyük, İzmir-Ankara karayolunun 8. kilometresinde, Kemalpaşa ayrımını geçtikten hemen sonra, Ulucak beldesinde yer alır. Bu beldeye giden yola ayrıldıktan sonra, kavşaktan yaklaşık 300 metre kadar içeri gidildiğinde, yolun hemen yanında Ulucak Höyük yer alır.

Ulucak Höyük, İzmir'in sanayi bölgesinde, özel mülkiyet sınırları içindedir. Hemen yanında bir tütün deposu vardır. Socotab Yaprak Tütün Sanayi işletmesinin ek yapılar yapmak istemesiyle, höyüğün de durumu gündeme geldi. Höyüğün sınırlarını belirleme ve tütün işleme fabrikasından ayırma amacıyla, 1995 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı başkanı Prof. Altan Çilingiroğlu ve Kültür Bakanlığı İzmir Arkeoloji Müzesi ortak çalışması Ulucak Höyük'te araştırmalara başlanmıştır ve aynı üniversitenin Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinden Prof Dr. İlhan Kayan ve Prof Dr. Ertuğ Öner de katkılarıyla yüzey araştırmaları ve sondaj çalışmaları sonucu, höyük ve çevresi tescillenmiş, höyük üzerinde yapılması planlanan park ve yollar iptal edilmiştir. İlk iş olarak da, höyüğün çevresi bir çitle çevrilererek koruma altına alınmıştır. Daha sonra höyüğün topografik planı çıkartılmıştır.

Başlangıçta, höyüğü kurtarmak amacıyla, adı geçen ana bilim dalı tarafından "uygulama kazısı" adı altında öğrenci ağırlıklı kazılar yapılmaktaydı. Ancak, höyüğün buluntuları ile, Ege ve Anadolu'nun tarihöncesine önemli katkılarda bulunacağı anlaşılınca, iki yıl sonra kazının boyutları ve çalışma süresi değiştirilmiştir. Böylece 1997 yılından bu yana

höyükte çok titiz kazı çalışmaları yapılmakta ve kazılar düzenli olarak her yıl sürdürülmektedir.

Ulucak Höyük' ile ilgili ilk bilimsel araştırma, 1960 yılında, Dr.David French tarafından yapılmıştır. French'ün ölçümüne göre höyüğün çapı 90 m., yüksekliği 5 metredir. Oysa, höyük ve çevresinde yapılan son araştırmalara göre bu ölçüler yaklaşık 120X140 metre, yüksekliği ise ova yüzeyinden 6 metredir.

Ulucak Höyük kazıları 1995 yılından sürdürülmektedir. Ortaya çıkarılan mimari mezar ve diğer küçük buluntular, Ulucak Höyüğün Anadolu'nun tarihöncesinde çok önemli bir yer tutacak nitelikte olduğunu göstermektedir.

Höyükte, bugüne değin yapılan kazılarda, Geç Roma-Erken Bizans, Orta Tunç Çağ, Erken Tunç Çağ II ve Geç Neolitik Dönemlerine rastlanmıştır. Roma Dönemi'ne ait taş temeller çıkarılmışsa da, yapıların işlevleri hakkında bilgi verecek verilere ulaşılamamıştır. Orta Tunç Çağ'a ait tüm kaplar, keramik parçaları ve küp mezarlar gün ışığına çıkarılmıştır. Erken Tunç Çağ dönemine ait mimari kalıntılar yeterince saptanamamıştır. Bu döneme ait çanak çömlek buluntular genellikle koyu renklidir. Geç Neolitik katına ulaşılan Ulucak Höyük, zengin buluntularıyla, dikkat çekicidir. Neolitik döneme ait evlerde, ocaklar, keramik parçaları, dokumacılıkta kullanılan ağırlık ve ağırşaklar, dibekler, havaneleri, sapan taşları, antropomorfik kaplar ve çakmaktaşı aletler gibi pek çok buluntu ortaya çıkarılmıştır. 2002 kazı mevsimi, sayılan buluntuların dışında, günümüze çok iyi durumda gelen bir adet mühür ve iki insan heykelini ile heyecan yaratmıştır. Bu-

yük bir özenle topraktan tüm olarak çıkartılan biri kadın, diğeri erkek iki heykelin son derece ilgi çekici, alışılmamış görüntüye sahiptirler. Büyük olasılıkla tanrı ve tanrıçayı simgelemektedirler.

Kazı ekibi, sistematik kazıda gösterdiği çabayı kazı alanının korunmasında da göstermektedir. Bu nedenle, Ulucak Höyük'teki açmaların, hava koşullarından korunması için bir çatı ile örtülmesi projesi gündeme gelmiş ve kısa bir süre sonra da çatı yapımına başlanmıştır. Bu konudaki finansal destek Ege Üniversitesi'nden gelmiştir.

Ulucak Höyük ile ilgili sekiz yıllık kazı sonuçları bir yayın ile adı geçen kazı ekibi tara-

fından 2003 yılında bilim dünyasına sunmak üzere hazırlanmaktadır.

DIPNOTLAR

1. D. French, 'Prehistoric Sites in the Northwest Anatolia II, The Balıkesir and Akhisar/Manisa Area', *Anatolian Studies* 19, 1969, s. 55 vd.
2. Kazı ekibi: İzmir Arkeoloji Müzesi elemanları dışında Prof.A.Çilingiroğlu; Yar. Doç. Dr.Zafer Derin, Yar. Doç. Dr.Haluk Sağlamtemir; Yar. Doç. Dr.Eşref Abay, Araştırma Görevlileri Aylin Erdem; Fulya Dedeoğlu; Atila Batmaz; Mehmet Işıklı, Mücella Erdalkıran ve yurtiçi ve dışından lisans öğrencileri.
3. Ulucak Höyük'e, maddi katkı sağlayan diğer kuruluşlar: Aegean Prehistoric Society; Socotab Yaprak Tütün Sanayi; Ulucak Belediyesi; Barwil Denizcilik.

CHICAGO ÜNİVERSİTESİ
DOĞU BİLİMLERİ ENSTİTÜ'SÜNÜN
 (THE ORIENTAL INSTITUTE OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO)
ANADOLU ARKEOLOJİSİ İLE İLGİLİ YAYINLARI

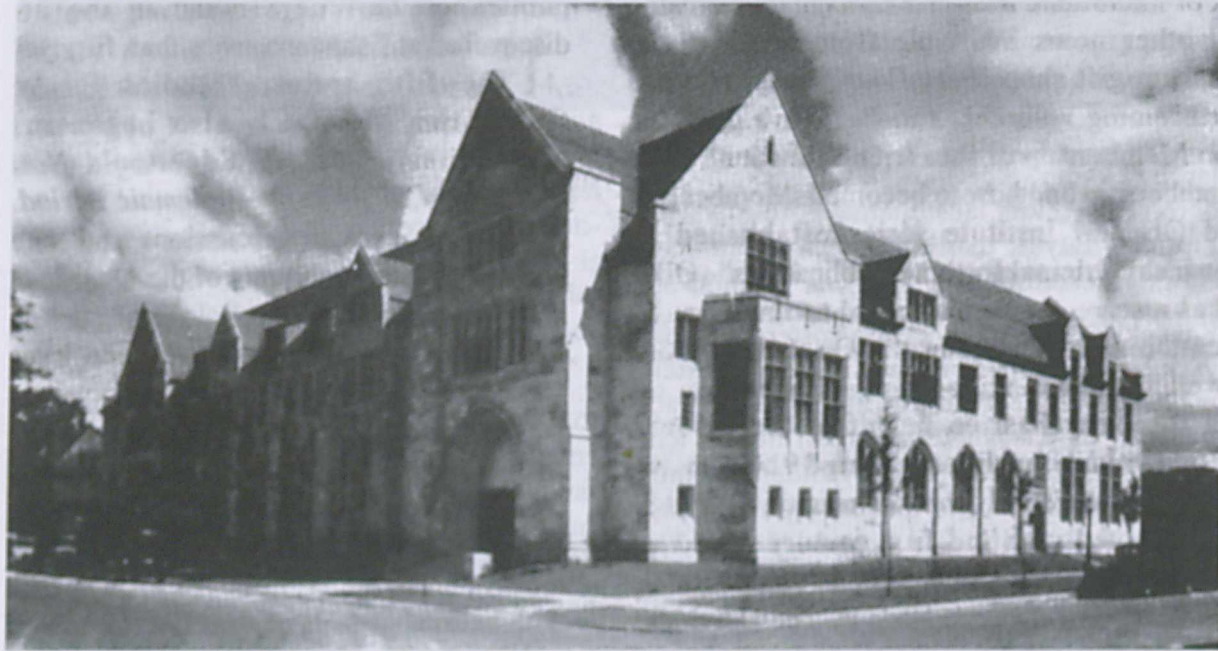
NEZİH BAŞGELEN

Braidwood'ların bağlı buldukları Chicago Üniversitesi Doğu Bilimleri Enstitüsü (The Oriental Institute of the University of Chicago) geçtiğimiz yüzyıl'da Mısır ve Yakınoğu Arkeolojisi ile ilgili pek çok önemli kazı, araştırma ve yayını gerçekleştirmiş bir kurumdur. 1919 yılında ünlü doğu bilimci **James Henry Breasted** (1865-1935 yaşamı için bkz. s. 44) tarafından kurulmasından itibaren çıkarılan enstitü yayınları içinde özellikle Enstitü'nün Alishar'da yaptırdığı kazılar ve Hitit araştırmaları ağırlıklı olarak yer almıştır. Bu yazı içerisinde 1926'dan itibaren Enstitü yayınlarının serileri içinde çıkmış Anadolu Arkeolojisiyle ilgili eserlerin kısa bibliyografik bilgileri yer almaktadır. Yararlı olmasını dileriz.

Oriental Institute Communications (OIC): Illustrated Reports Describing For The General Reader The Progress and Results of Ins. Activities

2. *Explorations in Hittite Asia Minor: A Preliminary Report.* H. H. von der Osten. 1927.
6. *Explorations in Hittite Asia Minor, 1927-28.* H. H. von der Osten. 1929.

8. *Explorations in Hittite Asia Minor, 1929.* H. H. von der Osten. 1930.
11. *Anatolia Through the Ages: Discoveries at the Alishar Mound, 1927-29.* E. F. Schmidt. 1931.
14. *Discoveries in Anatolia, 1930-31.* H. H. von der Osten, with the collaboration of R.A. Martin and J. A. Morrison. 1932.

Chicago Üniversitesi Doğu Bilimler Enstitüsü'nün açıldığı zamanki görünümü.

25. *Figurines and Other Clay Object from Sarab and Çayönü.* V. B. Morales. 1990.

Oriental Institute Publications (OIP): Scientific and Technical Results and Materials, Especially Original Sources and Documents

5. *Researches in Anatolia, Vol. I: Explorations in Central Anatolia, Season of 1926.* H. H. von der Osten. 1926.
6. *Researches in Anatolia, Vol. II: The Alishar Hüyük Season of 1927, Pt. 1.* H. H. von der Osten and E. F. Schmidt. 1930.
7. *Researches in Anatolia, Vol. III: The Alishar Hüyük Season of 1927, Pt. 2.* H. H. von der Osten and E. F. Schmidt. 1932.
19. *Researches in Anatolia, Vol. IV: The Alishar Hüyük Seasons of 1928 and 1929, Pt. 1.* E. F. Schmidt. 1932.
20. *Researches in Anatolia, Vol. V: The Alishar Hüyük Seasons of 1928 and 1929, Pt. 2.* E. F. Schmidt. 1933.
27. *Researches in Anatolia, Vol. VI: Inscriptions from Alishar and Vicinity.* I. J. Gelb. 1935.
28. *Researches in Anatolia, Vol. VII: The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32, Pt. 1.* H. H. von der Osten. 1937.
29. *Researches in Anatolia, Vol. VIII: The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32, Pt. 2.* H. H. von der Osten. 1937.
30. *Researches in Anatolia, Vol. IX: The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32, Pt. 3.* H. H. von der Osten. 1937.
45. *Hittite Hieroglyphic Monuments.* I. J. Gelb. 1939.
48. *Mounds in the Plain of Antioch: An Archeological Survey.* R. J. Braidwood. 1937.
61. *Excavations in the Plain of Antioch, Vol. I: The Earlier Assemblages: Phases A-J.* R. J. Braidwood, L.S. Braidwood, with appendices by J. Crowfoot Payne and H. Helbaek, and technical reports by F. R. Matson et al. 1960.

95. *Excavations in the Plain of Antioch, Vol. II: The Structural remains of the Later Phases: Chatal Hüyük, Tell Al-Judaidah, and Tell Ta'yinat.* R. C. Haines. 1971.

105. *Prehistoric Archeology Along the Zagros Flanks.* L. S. Braidwood, R. J. Braidwood, B. Howe, C. A. Reed, and P. J. Watson. 1983.
109. *Town and Country in Southeastern Anatolia, Vol. I: Settlement and Land Use at Kurban Höyük and Other Sites in the Lower Karababa Basin.* T.J. Wilkinson, with contributions by D. Gurney, M. M. A. McDonald, and N.F. Miller. 1990.
110. *Town and Country in Southeastern Anatolia, Vol. II: The Stratigraphic Sequence at Kurban Höyük.* G. Algaze (ed.), with chapters by G. Algaze, M. A. Evins, M. L. Ingraham, L. Marfoe, and K. A. Yener, with contributions by D. S. Reese and R. M. Whiting, Jr. Two vols. (Text, Plates). 1990.

Assyriological Studies (AS): Philological Researches Dealing Chiefly with Cuneiform Grammatical and Lexicographical Material

23. *Kannissuwar—A Tribute to Hans G. Güterbock on His Seventy-Fifth Birthday, May 27, 1983.* H. A. Hoffner, Jr. and G. M. Beckman, eds. 1986.
24. *The Hittite Instruction for the Royal Bodyguard.* H. G. Güterbock and T. P. J. van den Hout. 1991.
25. *The Hittite State Cult of the Tutelary Deities.* G. McMahon. 1991.
26. *Perspectives on Hittite Civilization: Selected writings of Hans G. Güterbock.* H.A. Hoffner, Jr., ed.

Studies in Ancient Oriental Civilization (SAOC): Monographs Dealing with Various Specific Phases of the Cultures of the Ancient Near East

2. *Hittite Hieroglyphs I.* I. J. Gelb. 1931.

James Henry Breasted

(27 Ağustos 1865, Rockford, Illinois-2 Aralık 1935, New York ABD), Yakındoğu arkeolojisinde "Bereketli Hilal" (Fertile Crescent) kavramının sahibi, Eski Mısır ve Mezopotamya'daki araştırmalara öncülük eden, Eski Mısır ve Yakındoğu uygarlıkları uzmanı, arkeolog ve tarihçi. Yale ve Berlin'de yükseköğrenim gördükten sonra, 1894'te Chicago Üniversitesi'nde Eski Mısır uygarlığı dersleri vermeye başladı. Bilinen bütün Mısır hiyeroglif yazılarını derledi ve beş ciltlik Ancient Records of Egypt'te (1906; Eski Mısır Kayıtları) çevirilerini verdi. Ayrıca History of Egypt (1905; Mısır Tarihi) ve Development of Religion and Thought in Ancient Egypt (1912; Eski Mısır'da Dinin ve Düşüncenin Gelişmesi) adlı ünlü eserlerini yayımladı. Mısır ve Sudan'daki kazıları yönetti (1905-07). O güne değin ulaşılmayan ya da yok olmak üzere olan anıtlardaki yazıtları kayda geçirdi. 1919'da John D. Rockefeller Jr.'un maddi desteğiyle Chicago Üniversitesi'ne bağlı Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nü kurdu. Enstitünün yöneticiliğini üstlenerek ölümüne değin birçok önemli kazı ve araştırmayı gerçekleştirdi. Bunların arasında Megiddo kazısı ile İran'daki Persepolis kazısı sayılabilir. 1924'te Fırat kıyısındaki Dura Kalesi'ndeki I. yüzyıl duvar resimlerinde de yayınlamıştır.

3. *Die hethitische Bilderschrift*. E. O. Forrer. 1932.
14. *Hittite Hieroglyphs, Vol. II*. I. J. Gelb. 1935.
21. *Hittite Hieroglyphs, Vol. III*. I. J. Gelb. 1942.
22. *Hurrians and Subarians*. I. J. Gelb. 1944.
36. *The Hilly Flanks and beyond: Essays on the Prehistory of Southwestern Asia Presented to Robert J. Braidwood, November 15, 1982*. T. C. Young, Jr., P. E. L. Smith, and P. Mortensen, eds. 1983.
41. *Ecology and Empire: The Structure of the Urartian State*. P. E. Zimansky. 1985.

The Hittite Dictionary Of the Oriental Institute of the University of Chicago. (CHD) A Lexical Dictionary of the Indo-European Hittite Language From Central Asia Minor (c. 1750-1200 B.C.) Edited by Hans G. Güterbock and Harry A. Hoffner, Jr., and P.J. van den Hout.

Prehistoric Research in Southeastern Anatolia I. H. Çambel and R. J. Braidwood, with contributions by P. Benedict, S. Erinc, A. A. Gordus, D. Güney, A. J. Jelinek, B. Lawraence, M. Özdoğan, R. Whallon, Jr., and G. A. Wright. Faculty of Letters, Istanbul University 2589. 1980 (Istanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi).

GREK SIKKELERİ

(Arkaik - Klasik - Hellenistik)
SABAHAT ATLAN

GREK SIKKELERİ
SABAHAT ATLAN

13,5 x 19,5 cm. 112 sayfa, SB Resimler

Antik Nüsmatik ve Anadolu

(Arkaik ve Klasik Çağlar)
Oğuz Tekin

ANTİK NÜSMATİK
VE ANADOLU
OĞUZ TEKİN

13,5 x 19,5 cm. 174 sayfa, SB Resimler

ROMA SIKKELERİ

Nezahat Baydur

ROMA SIKKELERİ
NEZAHAT BAYDUR

13,5 x 19,5 cm. 126 sayfa, SB Resimler

ANTİK NÜSMATİĞE GİRİŞ

Stefan Karwiese

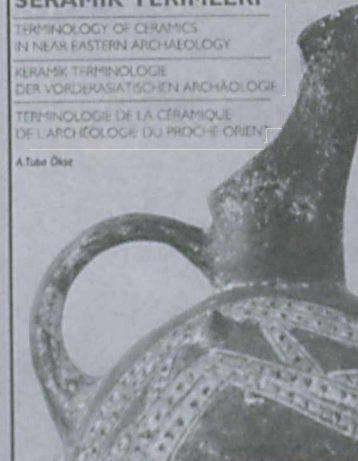
ANTİK
NÜSMATİĞE GİRİŞ
STEFAN KARWIESE

13,5 x 19,5 cm. 128 sayfa, SB Resimler

ÖNASYA ARKEOLOJİSİ SERAMİK TERİMLERİ

TERMINOLOGY OF CERAMICS
IN NEAR EASTERN ARCHAEOLOGY
KERAMİK TERMINOLOJİSİ
DER VORDERASIATISCHEN ARCHAEOLOGIE
TERMINOLOGIE DE LA CÉRAMIQUE
DE L'ARCHÉOLOGIE DU PROCHE-ORIENT

A. Tuba Ökse

ÖNASYA ARKEOLOJİSİ
SERAMİK TERİMLERİ
A. TUBA ÖKSE

13,5 x 19,5 cm. 192 sayfa,
Renkli Resim, SB Resim ve Çizimler

arkeolojik kazı sistemi el kitabı

veli sevin

ARKEOLOJİK KAZI SİSTEMİ
EL KİTABI
VELİ SEVİN

13,5 x 19,5 cm. 128 sayfa,
Renkli Resim, SB Resim ve Çizimler

Kitap siparişleriniz özel kargo ile adresinize teslim edilir.

Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Hayriye Caddesi Çorlu Ap. 3/5, 80060 Galatasaray / İstanbul

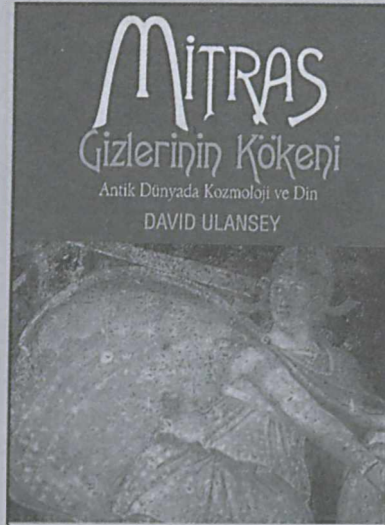
Tel: 0 212 293 03 78 - 245 68 38 Fax: 0 212 245 68 77

arkeolojisanat@superonline.com www.arkeolojisanat.com

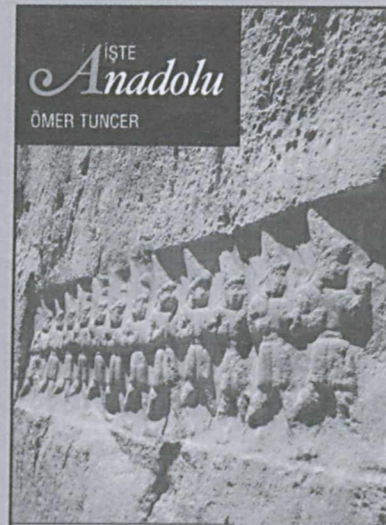
**Efes'in
Öyküsü**
SABAHATTİN TÜRKÖĞLU

EFES'İN ÖYKÜSÜ
SEBAHATTİN TÜRKÖĞLU
13,5 x 19,5 cm. 172 sayfa,
Renkli ve SB Resimler

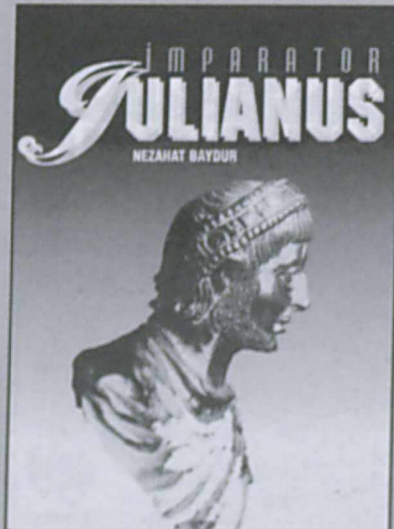
MİTRAS
Gizlerinin Kökeni
Antik Dünyada Kozmoloji ve Din
DAVID ULANSEY

MİTRAS GİZLERİNİN KÖKENİ
DAVID ULANSEY
13,5 x 19,5 cm. 166 sayfa, SB Resimler

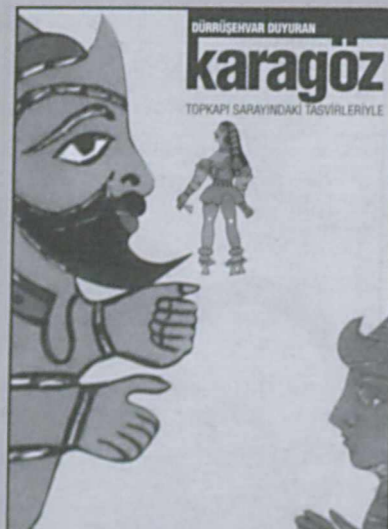
**İŞTE
Anadolu**
ÖMER TUNCER

İŞTE ANADOLU
ÖMER TUNCER
13,5 x 19,5 cm. 208 sayfa, SB Resimler

**İMPARATOR
JULIANUS**
NEZAHAT BAYDUR

İMPARATOR JULIANUS
NEZAHAT BAYDUR
13,5 x 19,5 cm. 208 sayfa, SB Resimler

karagöz
DÜRRÜŞEHVAR DUYURAN
TOPKAPI SARAYINDAKİ TASVİRLERİYLE

**Topkapı Sarayındaki
Tasvirleriyle
KARAGÖZ**
DÜRRÜŞEHVAR DUYURAN
16 x 23,5 cm. 72 sayfa, Renkli Resimler

**AKDENİZ'DE İSLÂM SANATI
ERKEN OSMANLI SANATI
BEYLİKLERİN MİRASI**
SINIFLAR ÇİĞDEM MÜZE

**Akdeniz'de İslâm Sanatı
ERKEN OSMANLI SANATI
Beyliklerin Mirası**
15 x 21,5 cm. 210 sayfa, Renkli Resimler

Kitap siparişleriniz özel kargo ile adresinize teslim edilir.

Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Hayriye Caddesi Çorlu Ap. 3/5, 80060 Galatasaray / İstanbul

Tel: 0 212 293 03 78 - 245 68 38 Fax: 0 212 245 68 77

arkeolojisanat@superonline.com www.arkeolojisanat.com

Buğday'la HAYATINIZDA YENİ BİR KAPI AÇIN !

Kendi gücünüzü,
içinizdeki doğal şifayı,
sağlıklı beslenmenin yollarını,
doğayla uyumlu yaşamın sırlarını,
zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişiminiz için
uygulayacağınız doğal yöntemleri öğrenerek
BAKIP DA GÖREMEDİKLERİNİZİ
fark edeceksiniz...

Ekolojik yaşam dergisi
Buğday, içerdiği
konularla
vazgeçemeyeceğiniz
**"DOĞAL YAŞAM
REHBERİ"**niz
olacak...

EKOLOJİK YAŞAM DERGİSİ

Buğday

Buğday'ı Türkiye çapında tüm merkez bayilerde, doğal ürün
dükkanlarında ve D&R'larda bulabilirsiniz.

■ Abonelik, soru, öneri ve yorumlarımız için; Tel: (0212) 528 63 03 ■ info@bugday.org ■ www.bugday.org

■ ADRES: Kalçın Sok. Kitapçı Han, No.15 K.2 Eminönü - İSTANBUL

Parayı onlar icat ettiler...

Latin alfabesi onların eseri...

Madenciliğin temelini onlar attı...

Bıraktıkları tek miras bu değil!

Heritage markasının
Anadolu medeniyetlerine ayrılan ilk serisi
"Gates of Civilization (Uygarlıklar Geçidi)"
Lidya, Frigya ve Urartu
kültürlerini yaşadığımız mekanlara taşıyor.

HERITAGE
PORSELEN
by EgeSeramik

Geçmişten günümüze...

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0700903